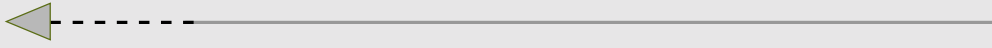

נספחים

מפקדי מר"ם

מרדכי קיקיון
ראש מר"ם הראשון

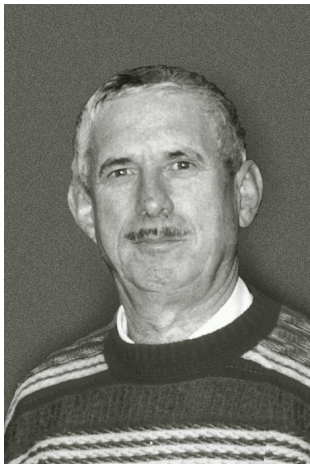
יולי 1959 - דצמבר 1967

אל"ם ד"ר מנחם דיסון
ראש מר"ם השני

דצמבר 1967 - יולי 1973

אל"ם רוממיה הלוי-סגל
ראש מר"ם השלישי

יולי 1973 - יולי 1978

מפקדי מר"ם

אל"ם משה נדיר
מפקד מר"ם הרביעי

יולי 1978-דצמבר 1979

אל"ם יוסף שיפמן
מפקד מר"ם החמישי

דצמבר 1979-מרס 1981

אל"ם שריה זיו
מפקד מר"ם השישי

אפריל 1981-יוני 1982

אל"ם אבי פרי
מפקד מר"ם השביעי

יולי 1982-אוקטובר 1984

אל"ם יצחק מלאך
מפקד מר"ם השמיני

נובמבר 1984-נובמבר 1987

תא"ל אלי גובן
מפקד מר"ם התשיעי

נובמבר 1987-מאי 1992

מפקדי מר"ם

אל"ם גיורא אולמן
מפקד מר"ם העשירי

מאי 1992 - יולי 1994

אל"ם מירי קדמיאל
מפקדת מר"ם האחת עשרה

אוגוסט 1994 - יולי 1999

אל"ם צבי גליכמן
מפקד מר"ם השנים עשר

ספטמבר 1999 -

מרדכי קיקיון

(1915 - 1993)

ראש ממר"ם הראשון

מרדכי קיקיון נמנה עם דור המייסדים של ממר"ם, וראוי הוא לזכות הראשונים. קיקיון עמד בראש המרכז מראשיתו, ועסק במלאכת ההקמה והבנייה, נוסף על מלאכת רכישת המחשב, המשא־ומתן והעמידה על הפרטים הגדולים והקטנים.

קיקיון נולד ברוסיה ב־1915, ועלה לארץ ב־1924. בשנת 1938 התמנה לגזבר ה'הגנה' וב־1947 הקים את מינהל התשלומים (מת"ש) של ה'הגנה'. ב־1952 היה ממקימי הרשות לפיתוח אמצעי לחימה (רפא"ל), ומ־1954 שימש כחשב המשביר המרכזי. ב־1959 קרא שמעון פרס, מנכ"ל משרד הביטחון, לקיקיון, זאת בהמלצתו של מוניה מרדור, מנהל רפא"ל וידיד קרוב של קיקיון, לתרום ממיומנותו להקמת ממר"ם. ב־26 ביוני 1959 חתם ראש אג"ם, האלוף יצחק רבין, על מינויו לראש ממר"ם הראשון.

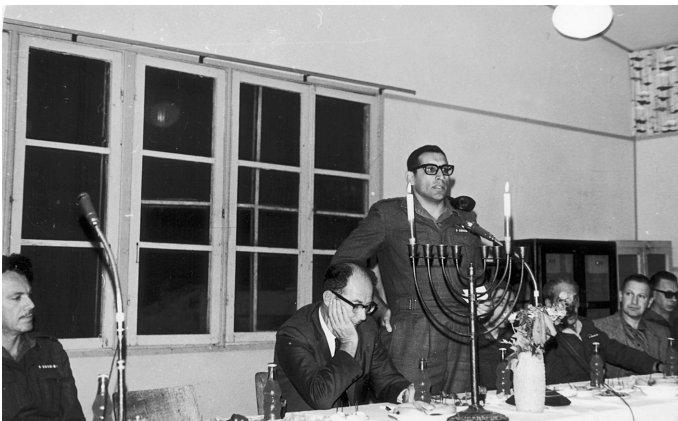
מרדכי קיקיון – שכונה על־ידי חבריו "קיקי" – החל מייד במלאכת הקמת ממר"ם מן היסוד ועד הטפחות. הוא בנה, יש מאין, הודות ליכולת הארגונית והפיננסית המיוחדת שלו. ההתחלה היתה צנועה מאוד: חצי שולחן בחדרו של מרדור בקריה, ומשם ניצח על מלאכת בניית ממר"ם במחנה השלישות הראשית. קיקיון ידע להלך בין הטיפות וניצל להשגת מבוקשו את כפיפות ממר"ם הכפולה: מחד גיסא, יחידת סמך של משרד הביטחון והוא עצמו אורח, עובד המשרד, ומאידך גיסא, יחידה צבאית לכל דבר. כאשר היה זקוק למימון תקציבי, פנה למשרד הביטחון, שם היה הכסף, וכאשר רצה כוח־אדם ודרגות, פנה לצה"ל, מקור הסמכות השני.

קיקיון יצא פעמים רבות לחו"ל, כדי לבחור מחשב, שיתאים לצורכי צה"ל ומערכת הביטחון, בהתאם להערכה שהיתה באותה תקופה, כי מחשב אחד יספיק לכל צורכי המדינה. קיקיון התמודד מול גופי מיכון אחרים בארץ, כמו המרכז למיכון משרדי (מל"ם) ויחידת שירות עיבודים ממוכנים של מס הכנסה (שע"ם), שניסו להשפיע על בחירת המחשב. קיקיון גם הפעיל את השפעתו כדי שהגופים האלה ירכשו מחשב זהה לזה שבו בחרה מערכת הביטחון. בקרב הזה הוא לא הצליח, וכל גוף רכש לעצמו מחשב מסוג אחר. קיקיון נטל תפקיד פעיל בתהליך המשא־ומתן עם חברת 'פילקו', שממנה נרכש המחשב

הראשון. לימים התגאה קיקיון (ובצדק) בכך שהצליח לקבל הנחה משמעותית במחיר המחשב, על אף שחברי משלחת הרכש של משרד הביטחון בארצות־הברית, שהיו ממונים על ניהול המשא־ומתן, לא האמינו כי ניתן לעמוד על המקח עם חברה אמריקנית, להוריד את המחיר ולשפר את התנאים, דבר שלא נשמע עד אז.

במקביל לתהליך רכישת המחשב, אירגן קיקיון בארץ את הקמת ממר"ם. הוא גייס כוח־אדם מעולה, דאג להדרכתו ועשה ימים רבים במסדרונות המטה הכללי, בניסיונות לשכנע את חברי המטכ"ל בחשיבות רכישת המחשב. כבר אז הבין קיקיון את חשיבותם של יחסי

טקס הפרידה ממרדכי קיקיון. מברך:
אלוף רחבעם זאבי, חנוכה 1967

הציבור לקידום היחידה החדשה. כאשר מפקד חיל האוויר, האלוף עוז ויצמן, הביע את התנגדותו לרכישת מחשב, כיוון "שבכסף זה ניתן לבנות מסלול נוסף בבסיס הצרים," הבין קיקיון את גודל האחריות שנפלה בחלקו ועשה מלאכתו במשנה זהירות ובמטרה להפחית את ההוצאות עד כמה שניתן. קיקיון הרבה להזמין מבקרים לממר"ם, בהם ראשי הצבא ומערכת הביטחון, ראשי המדינה, ובהם ראש הממשלה לוי אשכול, וראשי המשק, כדי להסביר להם, בגאווה לא מוסתרת, את מסתרי הפלא החדש. כמו כן דחה בתוקף התקפות על ממר"ם מצד עיתונות עוינת, כמו זו של אורי אבנרי, עורך העולם הזה, שתקף את רכישת המחשב וכינה אותו "שיגעון גדלות של המערכת."

שאלו לביא, מוותיקי ממר"ם, סיפר כי סגנון הניהול של קיקיון היה "ניהול תוך כדי הליכה" (MBW - Management By Walking), ניהול תוך כדי הליכה. כל בוקר היה נכנס לחדרים בממר"ם ומקדים ברכת בוקר טוב לעובדים, היה הולך לבקר בענפים ובמדורים והתעניין בכל אחד ואחת, "כדי להאזין למוזיקה שמאחורי המילים" ויש אומרים, כי "היו לו סיכות בישבן." הוא לא התנשא ולא התבודד במגדל השן.

קיקיון היה מהוגי הרעיון, שגם יושם, להפוך את ממר"ם ליחידת משק סגור, שעל-פיו התבסס התקציב על הכנסות בגין מתן שירותים לצרכנים. היינו, ממר"ם מכר שירותים וזמן מחשב הן לצרכנים בצה"ל ובמערכת הביטחון, כמו התעשייה האווירית, והן לגופים חיצוניים, כמו מכון ויצמן, הטכניון והאוניברסיטאות. עוד לפני הגעת המחשב לממר"ם, פעל קיקיון לאיתור גופים שלהם ניתן למכור שירותי עיבוד נתונים. בכך תרם לעצמאות ממר"ם ולקידומו ללא עיכובים בירוקרטיים.

ב-1967 סיים קיקיון את תפקידו בממר"ם וקיבל על עצמו להקים מרכז מחשבים חדש - מרכז המחשוב ברפא"ל. הסיבות לעזיבתו של קיקיון היו שונות. קיקיון עצמו טען, כי בצה"ל לא הבינו את החשיבות שבהקמת מערך תקשורת מחשבים, אותו ניסה לקדם. צמרת צה"ל סברה, כי ניתן להסתפק באמצעי התקשורת הקיימים, ולא היה צורך בהתקנת תקשורת שהצריכה רכישת ציוד חדש. משלא נתנו לו לפעול כהבנתו, הסיק מסקנות והעדיף לפרוש. ייתכן גם, כי רצונו של צה"ל להגביר את כפיפות ממר"ם אליו באמצעות מינוי קצין בכיר כמפקד היחידה, תוך ניצול תקלה במחשב שהתרחשה במלחמת ששת הימים, זירזה את פרישתו.

על אף פרישתו מממר"ם לא עזב קיקיון את עולם המחשבים. בשנים 1971-1972 כיהן

כיו"ר האיגוד הישראלי לעיבוד אינפורמציה (איל"א), שהעניק לו ב-1988 את התואר יקר איל"א, כהערכה לפועלו ולתרומתו לקידום המחשוב בישראל. ב-1973 מונה ליועץ משרד האוצר לענייני מחשבים, וב-1978 נמנה עם הצוות שזכה בפרס קפלן על הקמת מרכז המחשבים ברפא"ל. עד לפטירתו בדצמבר 1993 שימש כיועץ לגופים ביטחוניים וכלכליים בתחום עיבוד הנתונים והיה חבר בוועדות שונות לקידום המחשוב בארץ. מרדכי קיקיון היה איש החזון והמעשה, שיצק יסודות איתנים לממר"ם ולתעשיית המחשוב בארץ, אדם רב פעלים, "הכהן הגדול" של טכנולוגיית המידע. יהי זכרו ברוך.

ראש ממר"ם הראשון, מרדכי קיקיון, מרצה במסגרת תפקידו כיו"ר איל"א, 1972

לוח קיצורים וראשי תיבות

עברית

יענ"א - יחידת עיבוד נתונים אפסנאיים	אג"א - אגף אפסנאות
יק"ל - יחידת קישור ללבנון	אג"ם - אגף המטה הכללי
מא"ם - מיכון אג"ם ומפקדות	אג"ת - אגף התכנון בצה"ל
מד"ר - מדריך ראשי	אזח"ע - אזור חבל עזה
מ"ה - מערכת הפעלה	אט"ל - אגף טכנולוגיה ולוגיסטיקה
מה"ד - מחלקת הדרכה	איו"ש - אזור יהודה ושומרון
מו"פ - מחקר ופיתוח	איל"א - איגוד ישראלי לעיבוד אינפורמציה; כיום: האיגוד הישראלי לטכנולוגיית המידע. נקרא בתחילה איל"ן
מטכ"ל - המטה הכללי	אילת"ם - איגוד לתכנון ולמחקר בע"מ
מ"י (ענף) - מערכות ייעודיות	אכ"א - אגף כוח-אדם
מכ"א - מרכז כוח-אדם	אכ"ס - אגף הכספים במשרד הביטחון
מל"ם - מרכז למיכון משרדי	אל"ם - אלוף משנה
מל"ן - מרכז לעיבוד נתונים של משרד הביטחון	אמ"ן - אגף מודיעין
מ"מ - ממלא מקום	אמ"ץ - אגף מבצעים
ממד"ס - מרכז מדעי והנדסי של חיל האוויר	אמ"ת - אגף מחקר ותכנון במשרד הביטחון
ממ"ח - משרד ממוחשב	אמל"ח - אמצעי לחימה
ממח"י - מרכז מחשבים חיל ים	אמצ"י - איגוד משתמשי ציוד יבמ
ממ"ט - מרחב מוגן טף	א"צ - ארכיון צה"ל
ממט"ל - מרכז מחשוב טכנולוגי לוגיסטי	בה"ד - בסיס הדרכה
ממכ"א - מרכז מיכון כוח-אדם	במ"ם - ביטחון מידע מחשבים
ממ"ס - מרכז למיכון וסטטיסטיקה	בסמ"ח - בית-הספר למקצועות המחשב
ממר"ם - מרכז מחשבים ורישום ממוכן, וכיום, מרכז מחשבים ורשתות תקשורת נתונים	בקו"ם - בסיס קליטה ומיון
ממת"ם - מערכות מידע תהליכים ומחשוב של חיל הים	הג"א - הגנה אזרחית
מנה"ר - מנהלת (או מינהל) הרכשה במשרד הביטחון	ח"א - חיל האוויר
מנכ"ל - מנהל כללי	חי"ק - חיל הקשר
מסו"ר - מדור סימול ורישום	חמ"ן - חיל המודיעין
מענ"א - מרכז עיבוד נתונים אפסנאיים	ח"ן - חוכמת הנסתר
מפ"ש - מיליוני פקודות בשנייה	יא"ל - יחידת אכ"א למחשב
מצל"ח - מרכז ציוד לחימה וחלפים	יא"ם - יחידת אג"ם למחשב
מק"ב - מדור קישור למחשב	יח"י - יחידת חיל הים למחשב
מק"ט - מספר קטלוגי	יח"ם - יחידה מיוחדת
מקשר"ר - מפקדת קצין קשר, אלקטרוניקה ומחשבים ראשי	יחל"ם - יחידה חילית למיכון מודיעין
מרב"ד - מרכז רישום ביקורת ודיווח	יע"ם - יחידת עיבוד מרכזית
מש"א - מרכז שיקום ואחזקה	
משהב"ט - משרד הביטחון	
משו"ב - מרכז שליטה ובקרה	

רמ"ח - ראש מחלקה	מת"ם - מחלקה לתפקידי מטה
רמטכ"ל - ראש המטה הכללי	מת"ש - מינהל התשלומים
רנ"ג - רב-נגד	נל"ן - נקודה לנקודה
רנ"י - רישום נתונים ישיר	סא"ל - סגן אלוף
רס"ב - רב-סמל בכיר	סד"כ - סדר-כוחות
רס"ח - רישום, סטטיסטיקה וחישוב	סמ"ר - סמל-ראשון
רס"ן - רב-סרן	ספ"כ - סגל פיקוד כללי
רס"ר - רב-סמל ראשון	עמ"ט - עבודת מטה
רע"ן - ראש ענף	ענ"א - עיבוד נתונים אוטומטי
רפא"ל - רשות לפיתוח אמצעי-לחימה	ענ"מ - עיבוד נתונים ממוכן
רת"ם - רשת תקשורת מקומית	פו"ם - בית-ספר בין-זרועי לפיקוד ולמטה
שו"ב - שליטה ובקרה	פוש"ש - פיקוד ושליטה
של"ר - שלישות ראשית, שלישי ראשי	פח"ע - פעילות חבלנית עוינת
שע"ם - שירות עיבודים ממוכנים של מס הכנסה	פק"א - פקודת ארגון
תא"ל - תת-אלוף	צד"ל - צבא דרום לבנון
ת"ב - [ענף] תוכנה בסיסית	צל"ם - ציוד לחימה מבוקר
תו"ב - תכנון ובקרה	צפ"ה - צוות פיתוח הדרכה
תוא"ר - תכנון וארגון	קמ"ג - קריה למחקר גרעיני
תיב"ם - תכנון ייצור באמצעות מחשב	קשר"ר - קצין קשר, אלקטרוניקה ומחשבים ראשי
תל"ם - תכנון לפי מצבים	רא"ל - רב-אלוף
תע"ש - תעשייה צבאית	רח"ט - ראש חטיבה
תקנ"ם - תקשורת נתונים	רמ"ד - ראש מדור
תקשו"ב - תקשורת ומחשוב	

* * *

Common Business Oriented Language — COBOL
 Central Processing Unit — CPU
 Electronic Discrete Variable Computer — EDVAC
 Electronic Numerical Integrator — ENIAC
 and Calculator
 Formula Translation — FORTRAN
 International Business Machines — IBM
 International Peripheral Equipment — IPE
 Information Technology — IT
 Job Entry Subsystem — JES

אנגלית

Arab Computer Systems — ACS
 Atomic Energy Commission — AEC
 Algorithmic Language — ALGOL
 Advanced Memory Systems — AMS
 American National Standard for— ASCII
 Information Interchange Code
 Binary Automatic Computer — BINAC
 Control Data Corporation — CDC
 Cost, Insurance, Freight — CIF

Reduced Instruction Set Computer — RISC
Shift Left Register A — SLA
System Network Architecture — SNA
Single Point Of Contact — SPOC
Transac Assembler Compiler —TAC
Transaction Processing Monitor — TPM
Transfer register A to Memory — TAM
Transfer Memory to Register A — TMA
Transac Users Group—TUC
Universal Buffer Controller — UBC
Universal Automatic Computer — UNIVAC
Wide Area Network — WAN
Weizmann Automatic Calculator — WEIZAC
World Wide Web — WWW
Local Area Network — LAN
Mainframe — MF
Million Instructions Per Second — MIPS
Massachusetts Institute of Technology — MIT
Multi Tasking with Fixed — MFT
number of Tasks
Mean Time Between Failures — MTBF
Multiple Virtual Storage — MVS
Network Information — NICE
Control Environment
New Technology [Microsoft] — NT
Operating System— OS
Queued Telecommunication — QTAM
Access Method

* * *

הערות

למבוא

1. אילן עמית ואורי חנני, "אדם מול מחשב – חשבון נפש", **מעשה חושב**, 3, יוני 1986, עמ' 3-6.
2. אשר יובל, "המחשב כמשקף את המציאות", **מעשה חושב**, 3, 1989, עמ' 36-37.
3. אליהו הכהן, "המשורר העברי והמחשב", **מעשה חושב**, 5, 1986, עמ' 12-15.
4. **שם**, שם.
5. דוד אבידן, מתוך: **ספר האפשרויות, שירים וכו'**, בתוך: **מעשה חושב**, 5, 1986, עמ' 12-15.
6. גדעון רייכר, "הסודות הקטנים של חיינו", 26 באוגוסט 1986, בתוך: **מעשה חושב**, 5, 1986, עמ' 12-15.
7. גרהרד שטרובה, "המחשב פוגש מחשבה", **מעשה חושב**, גיליון 5-6, נובמבר 1989, עמ' 35-41.
8. שגיאת כהן, "חרויות הפרט בעידן המחשב – ראיון עם אסא כשר", **מעשה חושב**, 4, 1985, עמ' 12-15.
9. אנטואן דה סנט אכזופרי, **הנסיך הקטן**, עם עובד, תל-אביב, 1982, עמ' 49.
10. Timothy Law Snyder, Computer, Microsoft Encarta 98 Encyclopedia 1993-1997 (להלן: Snyder).
11. חיאל האן ויצחק עמיהוד, **המחשב האלקטרוני**, הוד עמי, רמת גן, 1985 (להלן: עמיהוד), עמ' 15.
12. Franz L. Alt, "Computers History", Encyclopedia Americana, American Corporation, New York, 1974, p. 490. (להלן: Alt).
13. "ואלה תולדות המחשב לדורותיו", **מעשה חושב**, 4-5, 1988, עמ' 49.
14. עופר שושני, "מחשבים", **מעריב**, 29 באוגוסט 1999, עמ' 6 (להלן: שושני, 1999).
15. **מעשה חושב**, שם, Snyder; 50. שם.
16. **מעשה חושב**, שם, עמ' 51.
17. Snyder, שם.
18. **שם**, שם; **מעשה חושב**, שם, עמ' 51; Alt, 1974, p. 490.
19. **מעשה חושב**, שם, עמ' 51-52; William Rodgers, Think: A Biography of the Watsons and IBM, Weidenfeld Nicolson, London, 1970, p. 320.
20. Snyder, שם.
21. Berghel, Hal, "The Cost of Having Analog Executives in a Digital World", Communications of the ACM, November 1999, p.11.
22. "ואלה תולדות המחשב לדורותיו", שם, עמ' 53.
23. תומס ווטסון הבן ופיטר פטרי, **אב, בן ותברה: חיי בנימ, משכל – ספרי ידיעות אחרונות**, תל-אביב, 1991, עמ' 173 (להלן: ווטסון ופטרי).
24. Alt, p. 491.
25. שם, שם; Snyder; שושני, 1999, עמ' 6.
26. ואלה תולדות, שם, עמ' 51-52.
27. ואלה תולדות, שם, עמ' 51-52.
28. ואלה תולדות, שם, עמ' 54; עמיהוד, עמ' 23.
29. Linda Runyan, "40 Years of Frontier", Datamation, March 15, 1991, p. 35. (להלן: Runyan).
30. ווטסון ופטרי, עמ' 164-165.
31. Runyan, p. 36.
32. **שם**, שם.
33. **מעריב**, שם, עמ' 7.
34. ווטסון ופטרי, עמ' 174.
35. ווטסון ופטרי, עמ' 202.
36. Snyder, שם.

37. שם, שם.
38. ואלה תולדות, שם, עמ' 55.
39. Snyder, שם.
40. ואלה תולדות, עמ' 55.
41. Runyan, p. 35.
42. ווטסון ופטרי, עמ' 284.
43. Snyder, שם.
44. שושני, 1999, עמ' 7.
45. Snyder, שם.
46. גור תירוש, "הגלקסיה הוירטואלית", **און-ליין (מעריב)**, גיליון 7, 1999 (להלן: תירוש, 1999), עמ' 6.
47. שושני, 1999, עמ' 7.
48. Snyder, שם.
49. שם, שם.
50. שם, שם; ערן טלמון, "ההאקרמניה", **מידעון** 114-115, 1999, עמ' 9-11.
51. Snyder, שם.
52. תירוש, 1999, עמ' 8.
53. Snyder, שם.
54. **יבמ 50 ליבמ ישראל, 1999-1949**, 1999.
55. שלמה יחיא, "הויצאק", **מעשה חושב** 4-5, 1988, עמ' 8.
56. אבנר טוקר, "היו ימים (זכרונות ארץ ישראל)", **מעשה חושב**, 4-5, 1988, עמ' 12.
57. שם, שם; The Weizmann Institute of Science: Scientific Activities, 1964, p. 11.
58. שלמה יחיא, "הגולם", **מעשה חושב**, 4-5, 1988, עמ' 10-11.
59. שלמה יחיא, "הויצאק", **מעשה חושב**, 4-5, עמ' 9.
60. אליהו הכהן, "ראשון ראשון חביב", **מעשה חושב**, 4-5, 1990, עמ' 43-47.
61. "מפגש ותיקי איל"א", **מעשה חושב** 1, 1991, (להלן: "מפגש ותיקי איל"א"), עמ' 3.
62. ריאיון עם מאיר שפירא, 11 באוגוסט 1992.
63. רס"ל (מיל') אילן גטניו, **ממרים מורשת ועתיד**, תשמ"ו (להלן: גטניו, תשמ"ו), עמ' 35; ריאיון עם מרדכי קיקיון, 14 ביולי 1992.
64. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1992.
65. יוסף דיילי, "השימוש במחשב האלקטרוני בישראל", נובמבר 1957, ארכיון צה"ל 1035/65-808.
66. "מפגש ותיקי איל"א", עמ' 5.
67. אל"ם מתתיהו פלד, "מכירת שעות מחשב למכון ויצמן", 29 באוגוסט 1960, ארכיון צה"ל, 65-119/327; מרדכי קיקיון, "דו"ח יחידת מחשב", 2 במרס 1961, ארכיון צה"ל 168/67-101; מרדכי קיקיון, "תכנית העבודה והתקציבים לשנת 1962-63", 15 בנובמבר 1961, ארכיון צה"ל, 326/65-26; מרדכי קיקיון, "מחיר שימוש במחשב אלקטרוני", 14 במאי 1963, ארכיון צה"ל 109-484/68.
68. ריאיון עם אביאל שץ, 23 בדצמבר 1999 (להלן: שץ, 1999).
69. נעמי אפרתי, **בראשית, 40 שנות מחשוב בישראל**, כסלו פרסום והפקה (להלן: אפרתי), עמ' 28.
70. שץ, 1999.
71. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 21 ביולי 1992.
72. ריאיון טלפוני עם הלל דודאי, 14 בדצמבר 1999.
73. שץ, 1999, שם.
74. ריאיון עם מרדכי קיקיון ומאיר שפירא, 26 באוגוסט 1992.
75. סא"ל אליעזר יניב, "קביעת יחידת המחשב של המרכז למיכון משרדי של משרד האוצר בירושלים כמתקן גיבוי חרום של ממר"ם", 7 בנובמבר 1969, ארכיון צה"ל 1329/74-24; סא"ל אליעזר יניב, "הסכם לשימוש במחשב של המרכז למיכון משרדי לצרכי ממר"ם בשעת חירום", 5 בנובמבר 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-50.

76. ריאיון עם יעקב חוגה, דצמבר 1999 וריאיון ב־21 בפברואר 2000 (להלן: ריאיון עם חוגה).
77. "מפגש ותיקי איל"א", עמ' 5.
78. ריאיון עם חוגה.
79. "הממ"ס בצה"ל – מקום המחשבים בצה"ל", 1958, ארכיון צה"ל, 1034/65-808 (להלן: "הממ"ס בצה"ל").
80. ריאיון עם אליעזר ארוז, 27 ביולי 1992.
81. ריאיון עם יהורם בן שחר, 1 בדצמבר 1992 (להלן: ריאיון עם בן שחר).
82. "הממ"ס בצה"ל".
83. ריאיון עם בן שחר.
84. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 7 ביולי 1992 (להלן: ריאיון עם קיקיון).
85. ריאיון עם בן שחר.
86. ריאיון עם קיקיון.
87. רס"ן משה גולדלוסט, "מרכז למיכון וסטטיסטיקה – שינוי כפיפות", 11 ביוני 1961, ארכיון צה"ל 109-484/68.
88. רס"ן ג' סבא, ועדת קבע לארגון ממר"ם – סיכום דיון, 13 במרס 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.

לפרק א' – מחשב או מסלול תעופה?

1. ריאיון עם מאיר שפירא, 20 באוגוסט 1992.
2. א' בן יוסף, מחשב אלקטרוני, 6 בדצמבר 1957, ארכיון צה"ל 1042/65-544.
3. דו"ח מס' 1 של הוועדה לפיתוח ממ"ס, 22 בספטמבר 1958, ארכיון צה"ל 1034/65-260; אלוף צבי צור, מינוי ועדה – פיתוח ממ"ס, 1 באפריל 1958, ארכיון צה"ל 1034/65-1204.
4. אל"ם שמעון יפתח, מחשבים אלקטרוניים – דו"ח על מקום המחשבים במסגרת צה"ל, 21 באפריל 1958, ארכיון צה"ל, תיק 1034/65-808, נספח מס' 2 – הממ"ס בצה"ל (להלן: יפתח, 1958).
5. שם, עמ' 3.
6. אלוף צבי צור, מינוי ועדה – פיתוח ממ"ס, 1 באפריל 1958, ארכיון צה"ל, 1034/65-1204.
7. יפתח, 1958.
8. יפתח, 1958.
9. יפתח, 1958.
10. יפתח, 1958, שם, נספח מס' 4 – משרד הביטחון.
11. יפתח, 1958, נספח מס' 5 – תע"ש.
12. ד"ר יוסף דיילי, השמוש במחשב אלקטרוני, נובמבר 1957, ארכיון צה"ל 1034/65-808, נספח 10.
13. יפתח, 1958, עמ' 1-4.
14. מחשבים אלקטרוניים, 19 במאי 1958, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
15. יפתח, 1958, עמ' 2.
16. שם, עמ' 3.
17. שם, נספח מס' 2.
18. הוועדה לפיתוח ממ"ס, 10 במרס 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-260.
19. יפתח, 1958, נספח מס' 2.
20. סא"ל י' לביא, מחשב אלקטרוני. מפקדת קצין קשר ראשי, 3 באפריל 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355 (להלן: לביא, 1959).
21. מינוי צוות לבדיקת מחשב אלקטרוני בחו"ל, 6 במרס 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
22. שם, שם.
23. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1959.
24. ריאיון עם מאיר שפירא, 26 באוגוסט 1992.
25. שם.
26. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1959.

27. **שם**; ריאיון עם מאיר שפירא, 26 באוגוסט 1992.
28. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1959.
29. דו"ח צוות לבדיקת מחשב אלקטרוני עבור צה"ל ומפעלי מערכת הביטחון, 1959, ארכיון צה"ל 808-65/1034.
30. סיכום תכנון המשך פעילות חברי הצוות לבדיקת מחשב אלקטרוני במשך חודש מאי 1959, 2 במאי 1959, ארכיון צה"ל 808-65/1034.
31. אל"ם ר' כרי, רכישת מחשב אלקטרוני, משרד הביטחון – אגף התקציבים, מאי 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
32. אל"ם רחבעם זאבי, דו"ח מס' 1 של הוועדה לפיתוח ממ"ס, 22 בספטמבר 1958, ארכיון צה"ל 65-260/1034.
33. אלוף מאיר זורע, מינוי צוות לבדיקת מחשב אלקטרוני בחו"ל, 6 במרס 1959, ארכיון צה"ל 65-808/1034.
34. אל"ם מתתיהו פלד, מבנה יחידת ממר"ם, 25 באוגוסט 1960, ארכיון צה"ל, 1034/65-1356.
35. אלוף יצחק רבין, מפקד ממר"ם – כתב מינוי, 26 ביוני 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
36. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1992; שאולה הייטנר ומיכה חנני, "תחילת המחשוב בצה"ל", **מעשה חושב**, 4-5, אוקטובר 1988 (להלן: הייטנר וחנני, 1988), עמ' 23.
37. שמעון פרס ורב-אלוף חיים לסקוב, מינוי ועדת קבע להכוונה ולפיתוח ממר"ם, לשכת הרמטכ"ל, 26 ביוני 1959, ארכיון צה"ל 164/61-44.
38. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני – דו"ח התקדמות, מפקדת ממר"ם, 20 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
39. יוסף בית הלחמי, ועדת משנה לתקציב ממר"ם, משרד הביטחון, לשכת סגן המנכ"ל לכספים ומשק, 10 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
40. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 14 ביולי 1992.
41. מרדכי קיקיון, השוואה בין מחשבים מאותו סדר גודל הנמצאים ביצור בארה"ב, 25 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 69 565/61; אל"ם ד"ר מנחם דישון, תקציר על מבנה ממר"ם, 5 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
42. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 23-24; ריאיון עם אביאל שץ, 23 בדצמבר 1999.
43. ריאיון עם מיכה קדם, 8 במאי 2001.
44. דו"ח צוות לבדיקת מחשב אלקטרוני, אפריל 1959, ארכיון צה"ל, 1034/65-808.
45. ריאיון עם אסא כשר, 9 במאי 1999.
46. רס"ן ג' סבא, העלאת ופתרון נושאים אג"מיים באמצעות המחשב האלקטרוני, 12 ינואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
47. מרדכי קיקיון, כתב מינוי, 11 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל, 1034/65-1355.
48. ריאיון עם מרדכי קיקיון, אליעזר ארוז וחיים קדים, 14 ביולי 1992. ממר"ם.
49. לויד גאטני, הצעות למערכת אספקת חשמל עיקרית, 14 באפריל 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
50. אל"ם ר' כרי, רכישת מחשב אלקטרוני, מאי 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
51. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1992.
52. ריאיון עם שאול לביא, 6 בפברואר 2000.
53. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני – דו"ח התקדמות, 20 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 8081034/65-1034.
54. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני – דו"ח התקדמות, 1 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
55. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני – דו"ח התקדמות, 3 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
56. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1992.
57. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני – דו"ח התקדמות, 25 באוקטובר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
58. סא"ל ד' רוהטין, ועדת קבע להכוונה ולפיתוח ממר"ם – סיכום דיון 1, 12 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 69-565/61.
59. מבנה ארגוני של מרכז מחשבים אלקטרוניים, נספח ב', 1 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 69-565/61.

60. ישראל צדר, דו"ח צוות לבדיקת מחשב, 20 בנובמבר 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-1355.
61. ריאיון עם שאול לביא, 6 בפברואר 2000.
62. ישראל צדר ודוד כהן, 20 בנובמבר 1959, דו"ח צוות לבדיקת מחשב, ארכיון זה"ל 1034/65-1355.
63. מרדכי קיקיון, מחשב CDC, 13 בדצמבר 1959, ארכיון זה"ל - 8081034/65.
64. מרדכי קיקיון, הערות להמלצות הוועדה לבחינת צוות המחשב, 27 בנובמבר 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-1355.
65. מרדכי קיקיון, "השוואה בין מחשבים מאותו סדר גדול הנמצאים ביצור בארה"ב", 25 בפברואר 1960, ארכיון זה"ל 565/61-69.
66. מרדכי קיקיון, הערות להמלצות הוועדה לבחינת צוות המחשב, 27 בנובמבר 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-1355.
67. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני - דוח התקדמות, 1 בינואר 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
68. מרדכי קיקיון, מבחן המחשב האלקטרוני, 17 בינואר 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
69. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 17 בינואר 1960.
70. טיוטא - קבלת החלטה סופית בנושא המחשב, 4 באפריל 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
71. ריאיון עם מרדכי קיקיון ומאיר שפירא, 26 באוגוסט 1992.
72. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני - מסקנות וסיכום הביקור בארצות-הברית, 12 ביולי 1960, ארכיון זה"ל 328/65-79.
73. מרדכי קיקיון, דיווח בנושא המחשב, 26 באפריל 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
74. מרדכי קיקיון, לאחר פגישת TUG, 4 במאי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
75. ריאיון עם מרדכי קיקיון ומאיר שפירא, 26 באוגוסט 1992.
76. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני - מסקנות וסיכום הביקור בארה"ב, 12 יולי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-1356.
77. מרדכי קיקיון במכתב אישי לראש אג"ם, יצחק רבין, 19 במאי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
78. מברק ממנכ"ל משרד הביטחון, אשר בן נתן, 6 ביוני 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
79. מרדכי קיקיון, נתונים על המחשב שנרכש עבור מערכת הביטחון, 22 ביולי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-1355.
80. מרדכי קיקיון, משא ומתן עם חברת פילקו, 19 במאי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808; מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני - מסקנות וסיכום הביקור בארה"ב, 12 יולי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-1356.
81. דיון על נושא המחשב האלקטרוני, 15 במרס 1960, ארכיון זה"ל 565/61-69.
82. יפתח, 1958.
83. סא"ל ברוך גלבוץ, יחידת המחשב האלקטרוני - מיקום, 16 ביוני 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
84. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 7 ביולי 1992.
85. אל"ם י' מידן, בינוי למחשב האלקטרוני, 31 בינואר 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
86. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 21 ביולי 1992.
87. רס"ן ש' רודל, התמקמות ממר"ם במחנה של"ר, 5 במאי 1961, ארכיון זה"ל 111/63-79.
88. סיכום דיון מס' 1 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 12 ביולי 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-1356.
89. יפתח, 1958.
90. אל"ם רחבעם זאבי, דו"ח מס' 1 של הוועדה לפיתוח ממ"ס, 22 בספטמבר 1958, ארכיון זה"ל 1034/65-260.
91. סיכום דיון ועדת המשנה לבינוי ממר"ם, 25 ביולי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-1356.
92. אלוף יצחק רבין, ועדה לבחירת תכנית למבנה ממר"ם, 5 בספטמבר 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-1356.
93. סיכום הוועדה לבחירת תכנית למבנה ממר"ם, 20 בספטמבר 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
94. אל"ם אל-דאג, מחשב אלקטרוני - תכנית בינוי, 23 באוקטובר 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
95. מכתב לשכת הרמטכ"ל, מרס 1960, ארכיון זה"ל 565/6-69.
96. אל"ם י' מידן, בינוי למחשב האלקטרוני, 7 בדצמבר 1959, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
97. גטניו, תשמ"ו, עמ' 12.

98. מרדכי קיקיון, בינוי המתקן עבור המחשב, 27 באפריל 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808; אפרתי, שם, עמ' 20.
99. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 14 ביולי 1992.
100. ריאיון עם יהושע מאור, 14 במרס 2000.
101. מרדכי קיקיון, דיווח בנושא המחשב, 26 באפריל 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808; מרדכי קיקיון, בינוי המתקן עבור המחשב, 27 באפריל 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
102. מרדכי קיקיון, משא ומתן עם חברת פילקו, 19 במאי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
103. סיכום דיון מס' 9 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 19 במאי 1960, ארכיון זה"ל 565/61-69.
104. ש' ארד (ארנסט), הספקת חשמל לממר"ם, 4 באפריל 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-1355; מרדכי קיקיון, מכתב אישי, 9 במאי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
105. ריאיון עם אלכס שינקמן, 10 ביולי 2000.
106. מרדכי קיקיון, לאהר פגישת TUG, 4 במאי 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-808.
107. סיכום דיון מס' 8 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 31 במרס 1960, ארכיון זה"ל 61-69/565.
108. ריאיון עם קיקיון, 14 ביולי 1992.
109. ריאיון עם ליבר טאוב, 24 באוגוסט 1999.
110. סא"ל דן רוהטין, הקמת תחנת הכוח למחשב – סיכום דיון, 29 באפריל 1960, ארכיון זה"ל 65-1355/1034.
111. ריאיון עם יהושע מאור, 18 בינואר 1993.
112. ריאיון עם מרדכי קיקיון ואליעזר פרנקל, ספטמבר 1992.
113. סיכום דיון ועדת המשנה לבינוי מיום 9 ביוני 1960, 12 ביוני 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-1356.
114. סיכום דיון ועדת המשנה לבינוי ממר"ם מיום 20 ביוני 1960, ארכיון זה"ל 1034/65-1356.
115. תכנית קליטת המחשב והפעלתו, ארכיון זה"ל 230/97-81; סא"ל זהר קרנר, חיוב בכיסויי רגליים לנכנסים לחדר מחשבים, 31 במרס 1965, ארכיון זה"ל 1032/70-57.
116. סא"ל אבנר לוי, שערך נכסי הבינוי בממר"ם, 16 בדצמבר 1984, ארכיון ממר"ם (להלן: לוי, 1984).
117. ריאיון עם ליבר טאוב, 24 באוגוסט 1999.
118. ריאיון עם שאול לביא, 12 ביולי 2000.
119. לוי, 1984.
120. אילן גטניו, "במסגרת האילוצים", במחשבה 4, ספטמבר 1989, עמ' 10-14.
121. ריאיון עם ליבר טאוב, 24 באוגוסט 1999.
122. עמוס אטינגר, כוח המוח – מקאמה ליום ממר"ם, 13 בנובמבר 1986, ארכיון ממר"ם.
123. יניב יעקב, בניין המחשב הקיים – הרחבת ממר"ם, 23 בדצמבר 1968, ארכיון זה"ל 1329/79-24; גטניו, "במסגרת האילוצים", שם, עמ' 10-14.
124. סא"ל אליעזר ינקוביץ, תכנון בנייה בממר"ם – הנחיות ראשונות, 26 במרס 1969, ארכיון זה"ל 24-915/171.
125. סיכום דיון סגל א' ממר"ם מיום 2 במאי 1969, 7 במאי 1969, ארכיון זה"ל 915/71-29.
126. סיכום דיון סגל א' ממר"ם מיום 6 בפברואר 1970, 12 בפברואר 1970, ארכיון זה"ל 915/71-29.
127. סיכום דיון סגל ב' ממר"ם מיום 1 בספטמבר 1970, 13 בספטמבר 1970, ארכיון זה"ל 122/75-7.
128. גטניו, "במסגרת האילוצים", שם, עמ' 10-14.
129. סיכום דיון סגל ב' ממר"ם מיום 12 בינואר 1971, 17 בינואר 1971, ארכיון זה"ל 122/75-7.
130. לוי, 1984.
131. סיכום דיון על סדר פעולות ולוח זמנים, 11 במרס 1973, ארכיון זה"ל 1329/79-165 (להלן: סדר פעולות ולוח זמנים).
132. מנחם רוזנסל, בניין משרדים בממר"ם – ניקוי חלונות, אוגוסט 1974, ארכיון זה"ל 1329/79-205.
133. סא"ל אבנר לוי, נזילת מים בבנין 5 קומות בממר"ם, 26 בנובמבר 1984, ארכיון זה"ל 299/87-11.
134. סדר פעולות ולוח זמנים, שם.

135. גטניו, "במסגרת האילוצים" שם, עמ' 10-14.
136. לוי, נזילת מים בבנין, שם.
137. סדר פעולות ולוח זמנים, שם.
138. דו"חות כספיים של ממר"ם לשנות הכספים 1970, 1971, 1972, יולי 1973, ארכיון ממר"ם.
139. סיכום דיון סגל ב' ממר"ם מיום 12 בינואר 1971, 17 בינואר 1971, ארכיון צה"ל 7-122/75.
140. אילן גטניו, 30 שנות מחשוב, **במחשבה** 4, ספטמבר 1989, עמ' 4-6.
141. סא"ל אבנר לוי, שערור נכסי הבינוי בממר"ם, 16 בדצמבר 1984, ארכיון ממר"ם.
142. ריאיון עם שאול לביא, 3 באפריל 2000.
143. גטניו, 30 שנות מחשוב, שם; ריאיון עם ליבר טאוב, 24 באוגוסט 1999; ריאיון עם רוממיה הלוי-סגל, 11 במאי 1999.
144. גטניו, 30 שנות מחשוב, שם; ריאיון עם ליבר טאוב, 24 באוגוסט 1999; ריאיון עם יצחק מלאך, 25 באוגוסט 1999; ממר"ם - סקירה לקראת ביקור הרמטכ"ל, נובמבר 1981, ארכיון ממר"ם; אל"ם מירי קדמיאל, פתרון מצוקת הבינוי ליחידות המחשב ברמת גן, 1 במאי 1997, ארכיון ממר"ם (להלן: קדמיאל, 1997).
145. אלכס שינקמן, מבנה משרדים ליחידות מחשב במחנה של"ר, 6 ביולי 1997, ארכיון ממר"ם (להלן: שינקמן, 1997).
146. שאול לביא, בינוי ממר"ם, 8 בדצמבר 1992, ארכיון ממר"ם.
147. שינקמן, 1997.
148. שם, שם; קדמיאל, 1997.
149. דובי גלצקי, פינוי מחנות צה"ל - הליך חדש (שלישות ראשית ושדה דב), 2 באוגוסט 1998, ארכיון ממר"ם.
150. כנס סגל פיקוד בכיר, "המחשב האלקטרוני", 17 בנובמבר 1959, ארכיון צה"ל, 847/62-188.
151. אל"ם מתתיהו פלד, "סיוור בחו"ל", 14 בדצמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
152. מברק מרס"ן אריה תיכון הרל"ש של ראש אג"ם, האלוף יצחק רבין, 12 בינואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
153. מרדכי קיקיון, "המחשב האלקטרוני", 10 בינואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
154. אל"ם מתי פלד, מכתב אישי, 28 במאי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
155. דיון המטה הכללי של צבא הגנה לישראל מס' 16/60, 6 ביולי 1960, ארכיון צה"ל 3-847/62.
156. דיון המטה הכללי של צה"ל בנושא המחשב האלקטרוני, 15 במרס 1960, ארכיון צה"ל 565/61-69.
157. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 21 ביולי 1992.
158. דיון בנושא המחשב האלקטרוני, 15 במרס 1960, (כנראה דיון מטכ"ל), ארכיון צה"ל 565/61-69.
159. אלוף יצחק רבין אל אשר בן נתן, מנכ"ל משרד הביטחון, 26 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 65-808/1034.
160. מכתב תשובה של מנכ"ל משרד הביטחון, אשר בן נתן לראש אג"ם, האלוף יצחק רבין, 8 במרס 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
161. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני - דו"ח התקדמות, 25 באוקטובר 1959, ארכיון צה"ל 65-808/1034.
162. אל"ם מתי פלד, סיכום דיון מס' 2 של ועדת הקבע לארגון ממר"ם, 30 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל, ללא מספר תיק.
163. אל"ם מתי פלד, הדרכה בנושאי ממר"ם, 6 באפריל 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
164. דיון המטה הכללי, 1 במאי 1961, ארכיון צה"ל 117/70-199.
165. אלוף יצחק רבין, "מנוי צוות להכנת תכנית אב למחשב האלקטרוני (ממר"ם)", 10 באפריל 1961, ארכיון צה"ל 172/67-55.
166. אל"ם רחבעם זאבי, דו"ח מס' 1 של הוועדה לפיתוח ממ"ס, 22 בספטמבר 1958, ארכיון צה"ל 65-260/1034.
167. דן רוהטין, סא"ל, ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם - סיכום דיון מס' 2, 28 ביולי 1959, ארכיון

- צה"ל 328/65-81.
168. מרדכי קיקיון, ממר"ם לשלב ב, 25 בנובמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
169. מתתיהו פלד, אל"ם, סיכום דיון מס' 1 של ועדת הקבע לארגון ממר"ם, 6 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
170. נ' קום, רס"ן, המחשב האלקטרוני – דו"ח התקדמות, 2 בדצמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
171. י' מידן, אל"ם, בינוי למחשב האלקטרוני, 7 בדצמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
172. אל"ם יהודה ניצן, הכנות למחשב אלקטרוני – דו"ח על עבודת צוות אכ"א, 29 בדצמבר 1959, ארכיון צה"ל, 630/63-108.
173. דו"ח ועדת הקבע לארגון ממר"ם בנושא תכנון הגורמים להעלאת הנושאים על המחשב, 12 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל, 565/61-69.
174. אל"ם מתי פלד, דו"ח ועדת הקבע לארגון ממר"ם, 12 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 565/61-69.
175. סיכום דיון מס' 7 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 23 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 61-69/565.
176. סיכום דיון של ועדת הקבע לארגון ממר"ם 10 במרס 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
177. אלוף יצחק רבין, תכנון העלאת נושאים למחשב, 26 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
178. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 26-29.
179. ריאיון עם חיים קדים (ליס), 8 בספטמבר 1992.
180. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 26-29; ריאיון עם אליעזר ארז ב־27 ביולי 1992 וב־18 במאי 1993; ריאיון עם זאב פאר, 15 בספטמבר 1992.
181. שאולה הייטנר, **יחידה 180 – 30 שנה**, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, 1989 (להלן: הייטנר, 1989), עמ' 3.
182. סיכום דיון של ועדת הקבע לארגון ממר"ם, 10 במרס 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
183. ריאיון עם יחיאל אלון, 7 במרס 1999.
184. ריאיון עם יחיאל אלון ב־18 באוגוסט 1992 וב־7 במרס 1999.
185. הייטנר, 1989, עמ' 1-9.
186. סיכום דיון של ועדת הקבע לארגון ממר"ם, 10 במרס 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
187. ריאיון עם שלמה רון, 5 באוגוסט 1992.
188. אל"ם חיים הרצוג, ועדת קבע אמ"ן לענייני המחשב האלקטרוני - מינוי, 17 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
189. ריאיון עם קרל קוסמן, 9 בדצמבר 1992.
190. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 26-29.
191. ריאיון עם אסא כשר, 9 במאי 1999.
192. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 21 ביולי 1992.
193. סא"ל שמואל אמיר, התקדמות בתכנון הגורמים להעלאת הנושאים למחשב – הערות והמלצות, 22 במאי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
194. אל"ם מתתיהו פלד, סיכום ההתקדמות בעבודת צוותות תכנון אגפיים/חייליים, 12 ביולי 1960, ארכיון צה"ל 565/61-69.
195. סיכום דיון מס' 10 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 28 ביולי 1960, ארכיון צה"ל 565/61-69.
196. ריאיון עם קלמן אלקד, 23 ביוני 1993.
197. רבי־אלוף חיים לסקוב, דו"ח ביקור בממר"ם – חיל אויר, 31 במאי 1960, ארכיון צה"ל 565/61-69.
198. רס"ן גבריאל סבא, סיכום צרכי אג"ם/מבצעים במחשב אלקטרוני, 15 יוני 1960, ארכיון צה"ל 119-327/65.
199. סיכום דיון של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 19 בדצמבר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
200. קלמן רונן, תכנית עבודת חוליית משרד הבטחון לשנת 61/62, 13 באוגוסט 1961, ארכיון צה"ל 26-326/65.
201. סיכום דיון מס' 12 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 22 ביוני 1961, ארכיון צה"ל 731/64.

202. סיכום דיון ועדת המשנה לארגון ממר"ם, 29 ביוני 1961, ארכיון צה"ל 326/65.
203. סיכום דיון של ועדת המשנה לארגון ממר"ם, 24 בנובמבר 1961, ארכיון צה"ל 326/65.
204. מרדכי קיקיון, תכנית עבודה ותקציב לשנת 1962/63, 15 בנובמבר 1961, ארכיון צה"ל 326/65; תכנית לקליטת המחשב והפעלתו, ללא תאריך, ארכיון צה"ל 230/97-81.
205. תכנית קליטת המחשב, ארכיון צה"ל 230/97-81.
206. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 26-29; תכנית קליטת המחשב, 1961, ארכיון צה"ל 230/97-81.
207. שם, שם; מברק משפירא ומקיקיון במשלחת משרד הביטחון בניו יורק למשרד הביטחון, 7 ביולי 1961, ארכיון צה"ל 1/64-73.
208. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 14 ביולי 1992.
209. ב' גלילי, כדאיות רכישת מחשב פילקו 2000, 16 ביוני 1963, ארכיון צה"ל 484/68-1089.
210. אלי שחק, "הגולם מפילדלפיה", במחנה, אוגוסט 1961.
211. אורי אבנרי, "מוח יש – שכל אין!", העולם הזה, 2 באוגוסט 1961, עמ' 25.
212. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1992; גטניו, תשמ"ו, עמ' 15-16.
213. ראינות עם מרדכי קיקיון ב-29 ביוני 1992 וב-21 ביולי 1992.

לפרק ב' – תעודת זהות וקורות חיים

1. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני – מסקנות וסיכום ביקור בארה"ב, 12 ביולי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
2. דו"ח מס' 1 של הוועדה לפיתוח ממ"ס, 22 בספטמבר 1958, ארכיון צה"ל 1034/65-260.
3. אלוף יצחק רבין, מפקד ממר"ם – כתב מינוי, 26 ביוני 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
4. סיכום דיון מס' 2 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 28 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 328/65-81; רס"ן בנימין רוזנקרנץ, נוהל הפעלת ממר"ם, 19 ביולי 1961, ארכיון צה"ל 1/64-73.
5. רס"ן מ' קליין, צו הקמה מרכז מחשב ורישום ממוכן, 19 ביולי 1959, ארכיון צה"ל, תיק פק"א ממר"ם.
6. רס"ן דוד אלעזר, צו ארגון מרכז מחשב ורישום ממוכן, 30 באוגוסט 1960, ארכיון צה"ל, תיק פק"א ממר"ם.
7. רס"ן משה גולדלוסט, צו ארגון מרכז מחשב ורישום ממוכן, 19 ביולי 1961, ארכיון צה"ל, תיק פק"א ממר"ם.
8. סיכום דיון מס' 1 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 12 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 328/65-79.
9. אל"ם מתתיהו פלד, מבנה יחידת ממר"ם, 25 באוגוסט 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
10. מרדכי קיקיון, מבנה יחידת ממר"ם, 5 בספטמבר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
11. סיכום דיון מס' 11 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 21 בדצמבר 1960, ארכיון צה"ל 61-69/565.
12. רס"ן משה גולדלוסט, מבנה ממר"ם, 27 באפריל 1961, ארכיון צה"ל, תיק פק"א ממר"ם; רס"ן משה גולדלוסט, מרכז למיכון וסטטיסטיקה – שינוי כפיפות, 11 ביוני 1961, ארכיון צה"ל 484/68-109.
13. רס"ן משה גולדלוסט, מבנה ממר"ם, 24 בדצמבר 1961, ארכיון צה"ל, ללא מס' תיק.
14. סא"ל שמואל אמיר, ממר"ם – שינויי מבנה, 1 במרס 1962, ארכיון ממר"ם 484/68-108.
15. שם; רס"ן זהר קרנר, תקן, 25 בספטמבר 1962, התקבל מיחיאל אלון.
16. ריאיון עם שאול לביא, 1 בינואר 2001; אברהם כהן, דו"ח פעילות – ענף תכנות והדרכה לחודש אוגוסט, 17 בספטמבר 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-50; ריאיון עם ד"ר מנחם דישון, 8 בספטמבר 1999; ריאיון עם ד"ר אמנון תדהר, 10 בינואר 2001; ריאיון עם ד"ר מנחם גוטרמן, 30 ביולי 1993.
17. סא"ל אליעזר רייו, מבנה ממר"ם, 12 בנובמבר 1964, ארכיון צה"ל, ללא מס' תיק (התקבל מצבי עתיר).
18. סא"ל נפתלי בהירי, דו"ח הצוות לביקרת ארגון ממר"ם, 28 בספטמבר 1967, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
19. סא"ל נפתלי בהירי, הוועדה לביקרת ממר"ם, 22 באפריל 1968, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
20. סין אמנון טטרקו, מדור עבודות מדעיות – מצב וחזות דעת, 23 בנובמבר 1969, ארכיון צה"ל 71-10/915.

20. מרדכי קיקין, ארגון המחשבים במערכת הבטחון, יולי 1967, ארכיון צה"ל 3-1032/70.
21. אל"ם ד"ר מנחם דיזשון, תקציר על מבנה ופעילות ממר"ם עבור ביקור פורום אג"ם בממר"ם, 5 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 24-1329/79.
22. סגן ענת שפירא, הקמת ענף מערכות יעודיות בממר"ם, 12 ביולי 1978, ארכיון צה"ל, ללא מס' תיק (התקבל מצבי עתיר).
23. ממר"ם: תיפקוד בהווה להיערכות לקראת אתגרי העתיד, ינואר 1987, ארכיון ממר"ם.
24. ריאיון עם סא"ל יאיר דור, 24 ביולי 2000.
25. רס"ן רוני גוטסגנדה, ממר"ם 9540 - עדכון מס' 1 לפק"א 14/82 - שינויים ארגוניים, 15 בדצמבר 1983, ארכיון ממר"ם.
26. סגן ורד מחלב, ממר"ם - עדכון מס' 4 לפק"א 14/82 - תקנון צוות פרויקט זמני בענף מ"י למיכון המינהל האזרחי באיו"ש, 3 בדצמבר 1985, ארכיון צה"ל תיק פק"א.
27. סגן ורד מחלב, ממר"ם - עדכון מס' 3 לפק"א 14/82 - תיקון קצין בחינה זמני בענף מ"י, 11 ביוני 1985, ארכיון צה"ל, תיק פק"א ממר"ם.
28. סרן ורד מחלב, ממר"ם - עדכון מס' 5 לפק"א 14/82 - התאמת מבנה ממר"ם לתפעול מתקן הגיבוי של ממר"ם, 24 באוקטובר 1986, ארכיון ממר"ם.
29. אל"ם יצחק מלאך, ממר"ם: תיפקוד בהווה והיערכות לקראת אתגרי העתיד, ינואר 1987, ארכיון ממר"ם, עמ' 9; סרן סיגל טקין לוי, ממר"ם: עדכון מס' 9 לפק"א 14/82 - הכפפת ממר"ם לחיל הקשר, 9 במאי 1990, ארכיון ממר"ם.
30. אליעזר פרנקל, פעילות מדור קלידה, 1 ביוני 1993, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם אליעזר פרנקל, 4 באוגוסט 1999; ריאיון עם גיורא אולמן, 1 ביולי 1999.
31. אל"ם גיורא אולמן, סגירת מדור קלידה בממר"ם, 13 בפברואר 1994, ארכיון ממר"ם.
32. סא"ל י' לביא, מחשב אלקטרוני, 3 באפריל 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
33. אל"ם י' לביא, מחשב אלקטרוני, 9 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
34. אל"ם מתתיהו פלד, תחזוקת ממר"ם, 21 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
35. אל"ם מתתיהו פלד, תחזוקת המחשב, 9 באוקטובר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
36. סיכום דיון מס' 4 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 9 באוקטובר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
37. סא"ל דן רותם, נושאים לפגישה אישית - כפופות ממר"ם, 18 בדצמבר 1964, ארכיון צה"ל 110-68/484; רס"ן זהר קרנר, צו ארגון ממר"ם, 19 ביוני 1963, ארכיון צה"ל, ללא מספר תיק (התקבל מצבי עתיר); רס"ן זהר קרנר, צו ארגון ממר"ם, 22 במאי 1964, ארכיון צה"ל, ללא מס' תיק (התקבל מצבי עתיר).
38. מ' קשתי, הוראת משרד הבטחון: ממר"ם הגדרת תפקידים, 1 בנובמבר 1965, ארכיון צה"ל, ללא מס' תיק (התקבל מצבי עתיר).
39. הוראת הפיקוד העליון 2.0609, 16 במאי 1967, ארכיון צה"ל, ללא מס' תיק (התקבל מצבי עתיר).
40. סא"ל ד"ר מנחם דיזשון, הצעה לעדכון הוראת הפיקוד העליון 2.0609 - ממר"ם, 19 בדצמבר 1967, ארכיון צה"ל 3-1032/270.
41. זימון דיון לוועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 1 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 328/65-79.
42. אלוף יצחק רבין, מטרת המחשב, פברואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
43. דבריו של אלוף יצחק רבין, בהיותו ראש אג"ם, 1961, מתוך תוכניתו של יואל רפל ברשת ב', 8 בספטמבר 1999.
44. אל"ם מתתיהו פלד, מבנה יחידת ממר"ם, 25 באוגוסט 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
45. מרדכי קיקין, מבנה יחידת ממר"ם, 5 בספטמבר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
46. מפקדת ממר"ם, תקן ממר"ם לשנת 1964/65, ינואר 1964, ארכיון צה"ל, ללא מס' תיק (התקבל מצבי עתיר).
47. סא"ל נפתלי בהירי, פקודת ארגון לממר"ם, 15 במאי 1966, ארכיון צה"ל, תיק צווי ארגון, סא"ל יחיאל שרעבי, צו ארגון למרכז מחשבים ורישום ממוכן, 26 במאי 1975, ארכיון ממר"ם.

48. רס"ן רוני גוטסגנדה, ממר"ם 9540 - עדכון מס' 1 לפק"א 14/82 - שינויים ארגוניים, 15 בדצמבר 1983, ארכיון ממר"ם; רס"ן רוני גוטסגנדה, רכש ציוד מחשבים עיקרי - הצעה לנהל ארעי, פברואר 1985, ארכיון ממר"ם; סרן מחלב, ממר"ם 9540 - עדכון מס' 5 לפק"א 14/82 - התאמת מבנה ממר"ם לתפעול מתקן ממר"ם שבמרגנית, 24 באוקטובר 1986, ארכיון ממר"ם.
49. סרן סיגל טקין לוי, עדכון מס' 9 לפק"א ממר"ם 14/82 - הכפפת ממר"ם לחיל הקשר, 9 במאי 1990, ארכיון ממר"ם.
50. אל"ם מירי קדמיאל, תיק ביקור, 30 ביולי 1995, ארכיון ממר"ם.
51. מתוך חוברת שקפים, לשכת ממר"ם, ארכיון ממר"ם, מאי 2000.
52. סיכום ישיבה מס' 1 של ועדת הקבע לארגון ממר"ם, 6 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
53. אל"ם יהושע רביב, העברת חוליות/אגפיות/חיליות מממר"ם לאגפים/חילות, 15 ביולי 1962, ארכיון צה"ל 484/68-108.
54. סיכום דיון מס' 11 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 21 בדצמבר 1960, ארכיון צה"ל 61-69/565.
55. צבי עתיר, הערות בכתב לריאיון בממר"ם, 8 במרס 1999.
56. ריאיון עם יחיאל אלון, 7 במרס 1999.
57. אל"ם צבי קינן, קמ"ט מתאם להכנת אמ"ן למחשב - הגדרת תפקידים, 6 בספטמבר 1960, ארכיון צה"ל, (כנראה תיק מס' 1034/65-1356).
58. אל"ם מתתיהו פלד, מבנה יחידת ממר"ם, 25 באוגוסט 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1056.
59. אל"ם מתתיהו פלד, ממר"ם - שינויי מבנה, 1 במרס 1962, ארכיון צה"ל 484/68-108.
60. אל"ם יהושע רביב, העברת חוליות/אגפיות/חיליות מממר"ם לאגפים/חילות, 15 ביולי 1962, ארכיון צה"ל 484/68-108.
61. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 21 ביולי 1992.
62. רביב, שם, שם; ריאיון עם קיקיון, שם; סא"ל חיים ליס, שינוי כפיפות החוליות לעיבוד נתונים - בעיות, 20 בנובמבר 1962, ארכיון ממר"ם.
63. ריאיון עם מרדכי קיקיון ועם יהורם בן שחר, 1 בדצמבר 1992.
64. סיכום דיון בנושא העברת חוליות ממר"ם לאגפים/חיל אוויר, 25 באפריל 1963, ארכיון צה"ל 109-484/68.
65. סא"ל זהר קרנר, נהלי התכנסות סגלי דיון, 21 בדצמבר 1964, ארכיון צה"ל 1032/70-48.
66. סיכום דיון בנושא העברת חוליות, שם, נספת.
67. ריאיון עם אביאל שץ, 23 בדצמבר 1999.
68. ריאיון עם יהושע מאור, 14 במרס 2000.
69. ריאיון עם תא"ל (מיל') צבי אמיד, 29 באוקטובר 2000.
70. אל"ם יצחק מלאך, עקרונות להיערכות ממר"ם ומערך המחשבים בצה"ל, 20 באוקטובר 1986, ארכיון ממר"ם (להלן: מלאך).
71. ממר"ם 9540 - פקודת ארגון 14/82, 31 באוגוסט 1982, ארכיון ממר"ם.
72. אל"ם דניאל רוון, חיל הקשר - דעיכה או תחיה? 23 במאי 1986, ארכיון ממר"ם.
73. מלאך, שם, שם.
74. תא"ל בראש מערך המחשבים - סעיפים לדיון ולמחשבה, פברואר 1987, ארכיון ממר"ם.
75. סרן חנה ליברמן, ארגון המחשבים המנהלתי - סיכום, 18 באוגוסט 1989, ארכיון ממר"ם.
76. התייחסות להצעת אג"ת, ממר"ם, אוגוסט 1989, ארכיון ממר"ם, אל"ם אלי גונן, ארגון מערך המחשבים המנהלי, 19 ביולי 1989, ארכיון ממר"ם.
77. סרן סיגל טקין לוי, ממר"ם 9540: עדכון מס' 9 לפק"א 14/82 - הכפפת חטיבת המחשוב, ארכיון צה"ל.
78. ריאיון עם אלי גונן, 1 ביולי 1999.
79. רס"ן יוסי רביע, ממר"ם 9540 - עדכון לצו ארגון, 28 באוגוסט 1994, ארכיון צה"ל, תיק פק"א ממר"ם.
80. תא"ל הרצל הלואלי, רח"ט מחשוב - דו"ח סיום תפקיד, 14 ביולי 1996, ארכיון ממר"ם.
81. תא"ל הרצל הלואלי, חטיבת המחשוב - סקירה, 19 במרס 1996, ארכיון ממר"ם.

82. תא"ל הרצל הלאלי, רח"ט מחשוב - דו"ח סיום תפקיד, 14 ביולי 1996, ארכיון ממר"ם; תא"ל ניסים אלפיה, ביטול חטיבת המחשוב - הרהור מחדש, 13 במאי 1999, ארכיון ממר"ם; אל"ם אלי גונן, איחוד מרכזי מחשבים - השלכות ומשמעויות, 16 באוגוסט 1990, ארכיון ממר"ם.
83. הלאלי, דו"ח סיום תפקיד, שם.
84. תא"ל אמנון כץ, הקמת חטיבת התקשור"ב, 17 ביוני 1999, ארכיון ממר"ם.
85. יהודה נאות, דו"ח ביקורת בנושא מחשבים במערכת הבטחון, 10 במאי 1979, ארכיון ממר"ם, עמ' 8-10 (להלן: דו"ח ביקורת).
86. אל"ם ד"ר מנחם דיטש, הצעה לגבי שינוי במבנה של מערך עיבוד הנתונים בצה"ל, 8 באפריל 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
87. אלוף ישראל טל, כתב מינוי לצוות תכנון בנושא מחשבים, יוני 1972, ארכיון ממר"ם.
88. אל"ם עמיקם רייכמן, פיתוח מערך המחשבים לעיבוד נתונים בצה"ל, תכנית רב שנתית לשנים 1973-1978, ארכיון ממר"ם, עמ' 12.
89. יהודה נאות, דו"ח ביקורת, שם, עמ' 8-9.
90. הוראת קבע, מטכ"ל/אג"ם, הוראה מס' 11/1 - נוהל עיבוד נתונים בעזרת המחשב, מרס 1979, ארכיון ממר"ם.
91. אל"ם שריה זיו, ארגון מערך המחשבים בכוחות היבשה, 14 במאי 1981, ארכיון ממר"ם (להלן: ארגון מערך המחשבים).
92. אל"ם ארגון גולד, מחלקת מחשבים וממר"ם - יחסי גומלין, 4 בינואר 1984, ארכיון ממר"ם.
93. שם, שם.
94. זיו, ארגון מערך המחשבים, שם.
95. ארגון מערך המחשבים - הערות להחלטת סגן הרמטכ"ל, מענ"א 1982, ארכיון ממר"ם.
96. אליהו שבילי, מערך המחשבים בצה"ל - מצע לדיון, 26 בנובמבר 1984, ארכיון ממר"ם; אליהו שבילי, מערך המחשבים בצה"ל - הערכת מצב, 12 בספטמבר 1984, ארכיון ממר"ם.
97. רס"ן רוני גוטסגנדה, מערך המחשבים בצה"ל, 28 בדצמבר 1984, ארכיון ממר"ם.
98. אל"ם בני מידן, מערך המחשבים בצה"ל - הערכת מצב, 13 בנובמבר 1984, ארכיון ממר"ם.
99. אל"ם עמנואל כרמי, 26 בספטמבר 1984, ארכיון ממר"ם.
100. שאול לביא, מערך המחשבים בצה"ל, 8 באוקטובר 1984 ו-5 בדצמבר 1984, ארכיון ממר"ם.
101. שאול לביא, היערכות חדשה בתחום המחשוב - מצע לדיון, 13 באוגוסט 1986, ארכיון ממר"ם.
102. אל"ם אלי גונן, ארגון מערך המחשבים המנהלי, 19 ביולי 1989, ארכיון ממר"ם.
103. סיכום ראש אג"ת בנושא ארגון מערך המחשבים המנהלי, 24 במאי 1989, ארכיון ממר"ם.
104. אל"ם דורון קדמיאל, הקמת צוות לבחינת מערך המחשבים המנהלתי בצה"ל, 17 בדצמבר 1987, ארכיון ממר"ם.
105. אל"ם (מיל') יוש רוזן, אל"ם (מיל') אבי פרי, סגן (מיל') יחזקאל זעירא, דו"ח מסכם צוות לבחינת מערך המחשבים המנהלתי בצה"ל, אוקטובר 1988, ארכיון ממר"ם.
106. אל"ם דורון קדמיאל, ארגון מערך המחשבים המנהלתי - זימון דיון, 16 בנובמבר 1988, ארכיון ממר"ם.
107. סא"ל יוסי בינהורן, ארגון מערך המחשבים המנהלתי - זימון דיון, 5 בינואר 1989, ארכיון ממר"ם.
108. מקשר"ר, ענף תוא"ר, מערך המחשבים בצה"ל, דצמבר 1988, ארכיון ממר"ם.
109. סיכום ראש אג"ת, בנושא ארגון מערך המחשבים המנהלי, 24 במאי 1989, ארכיון ממר"ם.
110. אל"ם אלי גונן, ארגון מערך המחשוב המנהלי, 19 ביולי 1989, ארכיון ממר"ם.
111. סרן חנה ליברמן, ארגון מערך המחשוב המנהלתי - סיכום, 18 באוגוסט 1989, ארכיון ממר"ם.
112. מתווה ארגוני לשנה"ע 1994 - הצעת משימות במגמת יעול והסכון, 9 בספטמבר 1993, ארכיון ממר"ם.
113. אלוף עוזי דיין, מתווה ארגוני לש"ע 94 - הצעת משימות במגמת חסכון, 31 באוקטובר 1993, ארכיון ממר"ם.
114. תא"ל אביהו דיסטלמן, ארגון מערך המחשוב האג"מי, 24 באפריל 1994, ארכיון ממר"ם.

115. תא"ל הרצל הלאלי, חטיבת המחשוב - סקירה, 19 במרס 1999, ארכיון ממר"ם.
116. תא"ל ניסים אלפיה, ביטול חטיבת המחשוב - הרהור מחדש, 13 במאי 1999.
117. אל"ם גדי שוויץ, רה"ארגון יחידות המחשב באט"ל - הצעה, 15 במרס 1999, ארכיון ממר"ם.
118. אל"ם מירי קדמיאל, מקשר"ר באט"ל - רה"ארגון, 14 במרס 1999, ארכיון ממר"ם.
119. סא"ל אביעד בן יצחק, פק"ל חטיבת המחשוב - ביטול, 16 ביולי 2000, ארכיון ממר"ם; סגן ריקי אטינגר, סטטוס הערכות עקב ביטול תפקיד ע' קשר"ר למחשוב, 16 ביולי 2000, ארכיון ממר"ם.

לפרק ג' - כלכלה ותקציב

1. א' שינטל, "מרכז מחשבים כמשק תקציבי סגור במערכת הבטחון ובתעשיות", 24 בינואר 1968, ארכיון צה"ל 1034/70-38 (להלן: שינטל, 1968).
2. אל"ם מירי קדמיאל, נוהל הפעלת משק סגור, 17 בדצמבר 1995, ארכיון ממר"ם.
3. צבי גליכמן, שיטת המשק הסגור, 23 בדצמבר 1999, ארכיון ממר"ם (להלן: גליכמן, 1999).
4. אל"ם ר' כרי, "רכישת מחשב אלקטרוני", מאי 1959, ארכיון צה"ל, 1034/65-1355.
5. שאול לביא, "תכנון, תיקצוב וניהול יחידות ענ"א", **מעשה חושב**, פברואר 1990, עמ' 26-30.
6. אל"ם ר' כרי, רכישת מחשב אלקטרוני, מאי 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
7. סא"ל דן רוהטין, ועדת קבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם - זימון דיון, 1 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 79-328/65.
8. סיכום דיון מס' 1 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 12 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 79-328/65.
9. רס"ן ג' סבא, ועדת קבע לארגון ממר"ם, 10 במרס 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
10. דיון המטה הכללי, 15 במרס 1960, ארכיון צה"ל 69-61/565, עמ' 12.
11. סא"ל דן רוהטין, חסכוניות והכנסות משוערים כתוצאה מהפעלת המחשב, 20 במרס 1960, ארכיון צה"ל 119-327/65.
12. סא"ל דן רוהטין, נוהל השכרת שעות לגורמים מחוץ למערכת הבטחון, 6 במאי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
13. אל"ם מתתיהו פלד, ממר"ם, 11 באפריל 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
14. סיכום דיון מס' 11 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 21 בדצמבר 1960, ארכיון צה"ל 69-61/565.
15. רס"ן משה גולדלוסט, צו ארגון ממר"ם, 24 בדצמבר 1961 (התקבל מצבי עתיר).
16. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 33.
17. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 21 ביולי 1992.
18. אל"ם י' ניצן, מעמדה התקציבי של יחידת ממר"ם, 10 באוקטובר 1962, ארכיון צה"ל 99-64/2.
19. שם, שם.
20. סא"ל זהר קרנר, סיכום דיון ישיבת מטה מצומצם בממר"ם ב-16 בנובמבר 1964, 18 בנובמבר 1964, ארכיון צה"ל 1032/70-57.
21. הוראות משרד הבטחון, ממר"ם הגדרת תפקידים, 1 בנובמבר 1965, ארכיון ממר"ם.
22. קרנר, שם, שם.
23. מרדכי קיקיון, פריטכל מס' 1 מיום 12 באוקטובר 1967, 29 באוקטובר 1967, ארכיון צה"ל, 38-70/1043.
24. שינטל, 1968.
25. ש' לדור, סקירה על פעילות הממונה על הכספים בממר"ם, 7 בדצמבר 1969, ארכיון צה"ל, 24-79/1329 (להלן: לדור, 1969).
26. לאה פלדמן, תעריפים לשרותי ממר"ם לשנת 1972, יוני 1972, ארכיון ממר"ם (להלן: פלדמן, 1972), עמ' 1-3.
27. שם, שם.
28. ראשי פרקים לסקירת ראש ממר"ם, שם, שם.

29. הוראת משרד הבטחון מס' 40.22, יחידת ממר"ם – עקרונות הניהול המשקי כמשק סגור, 15 ביולי 1980, ארכיון ממר"ם, עדכון ההוראה מ-25 באוקטובר 1995, יחידות המשק הסגור בחטיבת המחשב במקשר"ר – כללי הניהול כמשק סגור.
30. דן זרמי, 30 שנה לממר"ם, "הפלבנות הממוחשבות של צה"ל", **כספים**, 14 בפברואר 1990 (להלן: זרמי, 1990).
31. אל"ם אלי גונן, ארגון מערך המחשבים המנהלי, 19 ביולי 1989, ארכיון ממר"ם.
32. גליכמן, 1999.
33. **ש.ם.**
34. זרמי, 1990.
35. אל"ם ד"ר מנחם דישון, דו"חות כספיים של ממר"ם לשנים 1970, 1971 ו-1972, יולי 1973, ארכיון ממר"ם, נספחים.
36. **ש.ם**; לדור, 1969.
37. פלדמן, 1972, עמ' 53.
38. סרן תומר מירו, תקציב ממר"ם לשנת עבודה 1993, 27 באוגוסט 1992, ארכיון ממר"ם.
39. רס"ן שי קולר, ת"ע קשר"ר לשנה"ע 95-94 ומרקם 98, 25 באוקטובר 1993, ארכיון ממר"ם.
40. אל"ם יוסף תלרז, ממר"ם כמשק סגור, 31 באוקטובר 1993, ארכיון ממר"ם.
41. יועץ כלכלי: אדא 1523/102, 7 בדצמבר 1997, בתוך: גליכמן, 1999, עמ' 9.
42. שינטל, 1968.
43. שאול לביא, "תכנון, תיקוב וניהול יחידות ענ"א", **מעשה חושב**, פברואר 1990, עמ' 26-30.
44. אל"ם חיים בן דוד לפרופ' עמוס דה שליט, 1 במאי 1962, ארכיון צה"ל 2/64-70.
45. מרדכי קיקיון, מחיר שימוש במחשב האלקטרוני, 3 בפברואר 1963, ארכיון צה"ל, 484/68-109.
46. ב' גלילי, עלות שעת מחשב, 24 במאי 1963, ארכיון צה"ל 484/68-109.
47. קיקיון, מחיר שימוש במחשב אלקטרוני, ש.ם.
48. דישון, דו"חות כספיים של ממר"ם, ש.ם.
49. מרדכי קיקיון, מכירת שעות מחשב, 5 בפברואר 1963, ארכיון צה"ל 484/68-109.
50. אל"ם יהושע רביב, תכנית עבודת ממר"ם לשנת 64/5 – צרכי צה"ל בשעות מחשב ומדפסת, 10 בדצמבר 1963, ארכיון צה"ל 484/68-109.
51. סא"ל קלמן וייס, עיבוד נתונים במחשב – מחירון לשנת 1965/6, 13 בנובמבר 1964, ארכיון צה"ל 484/68-110.
52. אל"ם דן רותם, עיבוד נתונים באמצעות מחשבי ממר"ם – תכנית עבודה לשנת 70/71, 15 באוגוסט 1969, ארכיון צה"ל 915/71-20.
53. סא"ל רוממיה הלוי-סגל, חלוקת זמני מחשב למחשבי יבם בשעות היום, 15 באוגוסט 1969, ארכיון צה"ל 915/71-33.
54. פלדמן, 1972, עמ' 17-53.
55. סא"ל משה שמאי, דיון מפקדי יחידות, 27 באפריל 1967, ארכיון צה"ל, 1032/70-61.
56. ש' לדור, תכנית חשבונאות בעבודות שיתוף זמנים במחשב, 15 בספטמבר 1969, ארכיון צה"ל 71-35/915.
57. אל"ם, ד"ר מנחם דישון, נוהל זיכוי זמנים במחשב יבם 360/50 ובמחשב יבם 360/65, 12 בדצמבר 1968, ארכיון צה"ל 71-20915.
58. סיכומי דיון סגל ב' ממר"ם מחודשים ינואר, יולי ואוגוסט 1970, ארכיון צה"ל 4-121/71, וארכיון צה"ל 122/75-7.
59. סיכום דיון סגל ב' ממר"ם מיום 20 במרס 1970, ארכיון צה"ל 4-121/71.
60. פלדמן, 1972, עמ' 1-5.
61. היועץ הכלכלי למשרד הבטחון, תעריפים לשירותי ממר"ם - 1973, יולי 1973, ארכיון ממר"ם, עמ' 1-9.
62. שאול לביא וסרן שמואל שטינמן, תעריפי השירותים בממר"ם לשנת 1977, אוקטובר 1977, ארכיון ממר"ם, עמ' 9-10.

63. ריאיון עם שאול לביא, 30 באוגוסט 2000; אל"ם צבי גליכמן, תחזית צריכת משאבים לשנת 2001, 20 במרס 2000, ארכיון ממר"ם.
64. אל"ם אלי גונן, תעריפי ממר"ם, 13 במאי 1990, ארכיון ממר"ם.
65. שאול לביא, "תכנון, תיקצוב וניהול יחידות ענ"א", **מעשה חושב**, פברואר 1990, עמ' 26-30.
66. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 7 ביולי 1992.
67. יוסף בית הלחמי, ועדת משנה לתקציב ממר"ם, 10 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 13551034-65./.
68. הוראת משרד הבטחון מס' 40.22, שם.
69. מרדכי קיקיון, מחשב האלקטרוני - דו"ח התקדמות, 20 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
70. הצעת תקציב לרכישת מחשב, 21 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל, 1034/65-1355.
71. מרדכי קיקיון, ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם - מצע לדיון, תכנית עבודה ותקציב לשנת 1962/63, 20 בדצמבר 1961, ארכיון צה"ל, 2/64-70.
72. אל"ם, ד"ר מנחם דישון, דו"חות כספיים של ממר"ם לשנות הכספים 1970, 1971 ו-1972, יולי 1973, ארכיון ממר"ם, עמ' 2-9.
73. ממר"ם - סקירה לקראת ביקור הרמטכ"ל, נובמבר 1981, ארכיון ממר"ם, עמ' 141-7.
74. גליכמן, 1999.

לפרק ד' - מהפכות במחשוב

1. דיון מטכ"ל בנושא המחשב האלקטרוני, 15 במרס 1960, ארכיון צה"ל 565/61-69.
2. Ralph Merkle, Xerox CW, October 25, 1993.
3. Business Week, May 13, 1996.
4. אל"ם שמעון יפתח, מחשבים אלקטרוניים, הממ"ס בצה"ל, נספח 2, 21 באפריל 1958.
5. מרדכי קיקיון, השוואה בין מחשבים מאותו סדר גודל הנמצאים ביצור בארה"ב, 25 בפברואר 1960, ארכיון צה"ל 565/61-69.
6. מרדכי קיקיון אל אלוף יצחק רבין, 26 באפריל 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
7. ד"ר ישראל צדר ודוד כהן, דו"ח הצוות שבדק את מחשב הפילקו בפילדלפיה, 20 בנובמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
8. תכנית קליטת המחשב בישראל א' 7, תיק ממר"ם, אוקטובר 1961, ארכיון צה"ל 230/97-81.
9. ריאיון עם שלמה רון, 5 באוגוסט 1992.
10. אל"ם יצחק אלרון, צוות להגדרת תפקידי של"ר בעידן המחשב והקמת מבנה מרכזי, 1 בספטמבר 1964, ארכיון צה"ל 704/68-97.
11. סיכום דיון אישי של סגן הרמטכ"ל עם ראש ממר"ם, 3 במאי 1962, ארכיון צה"ל 1034/65-200.
12. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 21 ביולי 1992.
13. ב' גילי, כדאיות רכישת מחשב פילקו 1000, 16 ביוני 1963, ארכיון צה"ל 484/68-109.
14. ולמן שינרברג, נהלים בהפעלת מחשב 1000, 14 אוק' 1964, ארכיון צה"ל 1032/70-48.
15. אל"ם יהושע רביב, תכנית עבודה ממר"ם לשנת 64/5 - צרכי צה"ל בשעות מחשב ומדפסת, 10 בדצמבר 1963, ארכיון צה"ל 484/68-109.
16. אילן גטניו, "30 שנות מחשוב", **במחשבה** 4, 1989 עמ' 4.
17. סיכום דיון על הגדלת תפוקת המחשב על ידי רכישת ציוד נוסף, 6 באפריל 1964, ארכיון צה"ל 110-484/68.
18. סיכום דיון בלשכת ר' אג"ם, רכישת ציוד נוסף לממר"ם, 13 באפריל 1964, ארכיון צה"ל 484/68-110.
19. סיכום ישיבת מטה במפקדת ממר"ם, 23 בספטמבר 1964, ארכיון צה"ל 1032/70-56; מרדכי קיקיון, הפעלת מחשב פילקו 212, 15 בדצמבר 1964, ארכיון צה"ל 484/68-110.
20. סיכום דיון ישיבת מטה במפקדת ממר"ם מיום 30 באוקטובר 64, 4 בנובמבר 64, ארכיון צה"ל 56-70/1032.
21. אל"ם ד"ר מנחם דישון, תקציר על מבנה ממר"ם, 5 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 1329/79, עמ' 24.

22. אל"ם דן רותם, עיבוד נתונים באמצעות מחשבי ממר"ם – תכנית עבודה לשנת 71-1970, 15 באוגוסט 1969, ארכיון זה"ל 915/71-10.
23. סא"ל יצחק מאירי, תכנון הפסקת הפעולה של מחשב פילקו 212, 7 באפריל 1971, ארכיון זה"ל 60-1329/79; אל"ם ד"ר מנחם דישון, מתן שירותי קריאת סרטי נייר באמצעות מחשב פילקו 1000 עצמאי בממר"ם, 10 ביולי 1973, ארכיון זה"ל 1329/79-161; דו"חות כספיים של ממר"ם לשנות הכספים 1970, 1971, 1972, יולי 1973, עמ' 4, ארכיון ממר"ם.
24. ריאיון עם חיים קדים, 8 בספטמבר 1992.
25. ריאיון עם מאיר שפירא ומרדכי קיקיון, 11 באוגוסט 1992.
26. סא"ל דן רותם, דו"ח סיור בחו"ל בנושאי מחשבים, 12 נוב' 1964, ארכיון זה"ל 484/68-110.
27. ריאיון עם קלמן אלקד, 23 ביוני 1993.
28. ריאיון עם אביאל שן, 23 בדצמבר 1999.
29. ריאיון עם משה נדיר, 23 במרס 1999.
30. אל"ם ד"ר מנחם דישון, סקר מחשבים אלקטרוניים במערכת הבטחון, 29 באוקטובר 1970, ארכיון זה"ל 79-501329/.
31. סקירה לקראת ביקור הרמטכ"ל, ממר"ם נובמבר 1981, עמ' 22, ארכיון ממר"ם.
32. אל"ם ד"ר מנחם דישון, אחזקה עצמית של מערכות מחשבים יבם מסדרה 360 בממר"ם, 30 במרס 1969, ארכיון זה"ל 767/72-26.
33. גטניו, ממר"ם – מורשת ועתיד, תשמ"ו, עמ' 26.
34. ריאיון עם אריה עמית, 29 ביולי 1999.
35. ריאיון עם משה נדיר, 23 במרס 1999.
36. אל"ם ד"ר מנחם דישון, המלצה לרכישת מחשב נוסף על ידי זה"ל, 7 בינואר 1968, ארכיון זה"ל 73-6/426.
37. לשכת ר' אג"ם לראש אג"א, רכישת מחשב לממר"ם, 29 בינואר 1968, ארכיון זה"ל 1043/70-38.
38. אל"ם ד"ר מנחם דישון, הפעלת מערכת מחשב יבם 360/65 בממר"ם, 17 במרס 1969, ארכיון זה"ל 142 219/74.
39. אלן פרידמן, **לכסיקון המחשב, ספרית אנשים ומחשבים**, דליה פלד מוציאם לאור, תל-אביב, 1984.
40. סיכום דיון סגל א' במפקדת ממר"ם, מיום 2 במאי 1969, 7 במאי 1969, ארכיון זה"ל 915/71-29.
41. מתוך ידיעון לטכנולוגיה של מידע ומחשבים, של אילתם – איגוד לתכנון ומחקר, מס' 2, אוקטובר 1969 עמ' 32-33.
42. אל"ם ד"ר מנחם דישון, מדיניות ממשלת ארה"ב ברכישת זכרונות למערכות מחשבים מתוצרת יבם, 27 במרס 1973, ארכיון זה"ל 1329/79-133.
43. דו"חות כספיים של ממר"ם לשנות הכספים 1970, 1971, 1972, יולי 1973, עמ' 2, ארכיון ממר"ם.
44. בנימין יוחננוף למפקד ממר"ם, התקנת מערכת ממורקס, 9 בפברואר 1972, ארכיון זה"ל 1329/79-78.
45. אל"ם ד"ר מנחם דישון לסגן הרמטכ"ל בנושא פיתוח פוטנציאל המחשבים בממר"ם, 26 ביולי 1973, ארכיון זה"ל 1329/79-201.
46. ריאיון עם ד"ר מנחם דישון, 8 בספטמבר 1999; אל"ם ד"ר מנחם דישון, מכתב למשרד האוצר החשב הכללי, תביעת זכויות מחברת יבם עקב תקלות במכונות ניקוב שבשכירות מהחברה, 27 ביולי 1973, ארכיון זה"ל 1329/79-161.
47. אל"ם ד"ר מנחם דישון, הערכה לגבי המחשבים של הדור הבא, 10 במאי 1971, ארכיון זה"ל 79-60/1329.
48. סא"ל קלמן אלקד, מחשב נוסף בממר"ם – תשובה לסיכום דיון סגל ב', מכתב ממפקד יענ"א למפקד ממר"ם, 14 במרס 1971, ארכיון זה"ל 122/75-7.
49. סא"ל יצחק גל (גלקין) למפקד ממר"ם, רכישת מחשב נוסף עבור ממר"ם, 22 במרס 1971, ארכיון זה"ל 1329/79-60.
50. אל"ם ד"ר מנחם דישון לראש אג"א, הערכה לגבי המחשבים של הדור הבא, 10 במאי 1971, ארכיון זה"ל 1329/79-60.

51. רס"ן יוסף שיפטן, סיכום דיון מפקדי יחידות צה"ל למחשב, 31 באוקטובר 1973, ארכיון צה"ל 204-1329/79.
52. סקירה לקראת ביקור הרמטכ"ל, ממר"ם, נובמבר 1981, עמ' 22, ארכיון ממר"ם.
53. שאול לביא, תעריפי השירותים בממר"ם, 22 ביולי 1984, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם שוקי פלג, 12 במרס 2001.
54. תכנית הצטיידות ותפעול לשנים 1990-1992, 21 בדצמבר 1989, ארכיון ממר"ם.
55. סקירה לקראת ביקור הרמטכ"ל, ממר"ם, נובמבר 1981, עמ' 22, ארכיון ממר"ם.
56. מתוך שקף עלויות המחשוב, 20 במרס 1999, ארכיון ממר"ם.
57. סקירה של מבקר מערכת הביטחון, מערך המחשבים במשרד הבטחון ובצה"ל, 10 במאי 1979 ארכיון ממר"ם, עמ' 5-36.
58. אל"ם י' לביא לראש אג"ם, מחשב אלקטרוני, 9 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1035/65-1355.
59. ולדימיר מושק, שימוש בטלפרינטר למען העברת נתונים למחשב, 30 באוגוסט 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
60. אל"ם י' לביא לראש אג"ם, שילוב המחשב במערכות העברת האינפורמציה של צה"ל, 3 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
61. אל"ם מתתיהו פלד אל הקשר"ר, 30 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
62. סיכום דיון מס' 4 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 29 באוקטובר 1959, ארכיון צה"ל, (כנראה תיק מס') 328/65-81.
63. סיכום דיון ועדת הקבע לארגון ממר"ם, 11 באוגוסט 1960, ארכיון צה"ל, חסר מספר תיק.
64. הוראות הפעלת מכשיר טלקס, מתוך דיון סגל ב' בממר"ם, 26 באוקטובר 1965, ארכיון צה"ל 70-57/1032.
65. גטניו, תשמ"ו, עמ' 35.
66. יהושע דזינצ'לסקי, סיכום דיון מיום 2 בספטמבר 1966, 5 בספטמבר 1966, ארכיון צה"ל 1032/70-58.
67. דו"ח בדיקת דיווח ממוכן בצה"ל, 19 באוגוסט 1969, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
68. רביאלוף צבי צור אל מ' זנדברג, היועץ הכלכלי של שר האוצר, 21 בינואר 1968, ארכיון צה"ל 70-38/1034.
69. רס"ן ר' מגן, לשכת ר"א אג"ם, המחשב בשירות המערך הלוגיסטי, 28 בדצמבר 1967, ארכיון צה"ל 38-1034/70.
70. ריאיון עם ד"ר מנחם דישון, 8 בספטמבר 1999.
71. סיכום דיון סגל ב' במפקדת ממר"ם, 13 באוגוסט 1969, ארכיון צה"ל 121/71-4.
72. רס"ן ברוך איינהורן, פיתוח מערכת תקשורת בממר"ם, 13 באוגוסט 1972, ארכיון צה"ל 79-102/1329; גטניו, תשמ"ו, עמ' 36.
73. סרן ברוך איינהורן, מערך התקשורת בצה"ל - שלב הניסיון בשנת 1969-70 נהלים, 9 ביולי 1969, ארכיון צה"ל 1329/79-25; דו"חות כספים של ממר"ם לשנות הכספים 1970, 1971, 1972, יולי 1973, עמ' 5, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם שמעון אגסי, 6 במרס 2001.
74. סיכום דיון סגל ב' במפקדת ממר"ם, 26 באוקטובר 1970, ארכיון צה"ל 122/75-7.
75. סא"ל אליעזר יניב, התקנת קווי טלפון עבור תקשורת מחשבים בין ועדת הבחירות המרכזית לבין ממר"ם, 7 באוקטובר 1969, ארכיון צה"ל 1329/79-25.
76. ריאיון עם ד"ר מנחם דישון, 8 בספטמבר 1999.
77. דו"חות כספים של ממר"ם, שם, עמ' 7-8, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם אגסי, שם.
78. איל"א - דין וחשבון הנהלה, 27 ביוני 1973, עמ' 1, ארכיון צה"ל 1329/79-317.
79. סיכום דיון מפקדי יחידות צה"ל למחשב, 21 בפברואר 1973, ארכיון צה"ל 1329/79-165.
80. סיכום דיון מפקדי יחידות צה"ל למחשב, 31 באוקטובר 1973, ארכיון צה"ל 1329/79-204; פעילות היחידה במלחמה, 11 בנובמבר 1973, ארכיון צה"ל 1329/79-204.
81. ראשי פרקים לסקירת ראש ממר"ם בוועדה לתיאום נושא מחשבים במשהב"ט, 2 בנובמבר 1973, ארכיון ממר"ם.

82. אל"ם רוממיה הלוי-סגל, הפעלת מערך התקשורת, 4 בפברואר 1974, ארכיון צה"ל 1329/79-173.
83. ריאיון עם אגסי, שם.
84. **שם**.
85. ריאיון עם סא"ל יאיר דור, 24 ביולי 2000.
86. ריאיון עם סא"ל אבי כוכבא, 28 במרס 2001.
87. קובץ מסמכי מדור תקשורת, 1997-1998, ארכיון ממר"ם.
88. ריאיון עם אבי שץ, 23 בדצמבר 1999; אל"ם ד"ר מנחם דישון, תקציר על מבנה ופעילות ממר"ם עבור ביקור פורום אג"ם בממר"ם, 5 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
89. ריאיון עם אילן ינובסקי, 17 בדצמבר 2000.
90. ריאיון עם אגסי, שם; דן זרמי, "הפלנגות הממוחשבות של צה"ל", **כספים**, 14 בפברואר 1990, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם סא"ל אבי כוכבא, 28 במרס 2001.
91. סרן גיל גרובר, **במחשבה**, 5, נובמבר 1990, עמ' 31.
92. ריאיון עם סא"ל אבי כוכבא, 28 במרס 2001.
93. ריאיון עם שוקי פלג, 12 במרס 2001.
94. **שם**; סא"ל אבי כוכבא, ספריה אוטומטית, 3 בנובמבר 1997, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם סא"ל אבי כוכבא, 28 במרס 2001.
95. ריאיון עם סא"ל אבי כוכבא, 28 במרס 2001; ריאיון עם פלג, שם.
96. תכנית תלת שנתית להצטיידות ותפעול ממר"ם 1990-1992, דצמבר 1989.

לפרק ה' – תוצרת כחול-לבן

1. אל"ם ד"ר מנחם דישון, תקציר על מבנה ופעילות ממר"ם, 5 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
2. סא"ל נתן אריאב, מיכון רישומי צעדת שלושת הימים – תש"ל, 27 בינואר 1970, ארכיון צה"ל 27-915/171.
3. סא"ל אליהו שריד, שילוב ממר"ם בתכנון אסטרטגי, 25 בינואר 1971, ארכיון צה"ל 1329/79-204; הצעות לפרויקטים, ארכיון צה"ל 1329/79-204; אברהם כהן, סיכום הבחינה הראשונית לאפשרות של הסתייעות במחשב לצרכי תכנון סד"כ, 21 במאי 1971, ארכיון צה"ל 1329/79-204; אל"ם ד"ר מנחם דישון, נושאי ע' ר' אג"ם לתכנון שבטיפול ממר"ם, 18 ביוני 1972, ארכיון צה"ל 041329/79-2.
4. אל"ם י' ניצן, הכנות למחשב אלקטרוני, 29 בדצמבר 1959, ארכיון צה"ל 630/63-108.
5. סא"ל דן רוהטין, ועדת קבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 1 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 328/65-79, נספח ב'; אל"ם מתתיהו פלד, סיכום ישיבה מס' 1 של ועדת הקבע לארגון ממר"ם, סיכום ישיבה מס' 1, 12 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
6. ריאיון עם אליעזר ארוז, 27 ביולי 1999.
7. ריאיון עם שלמה רון, 5 באוגוסט 1992.
8. סרן מ' טירקל, תיקון וניפוי ניקובים בכרטיסיה סטטיסטית, 7 בספטמבר 1962, ארכיון צה"ל 135/64-216.
9. אל"ם ב' גלבוז, מרב"ד – יעוד מבנה וארגון, 29 ביוני 1961, ארכיון צה"ל 1/64-73.
10. סא"ל ש' שביט, העלאת נושאי אכ"א על המחשב האלקטרוני, 4 בפברואר 1961, ארכיון צה"ל ללא מספר תיק; סא"ל ש' שביט, הסבה מוקדמת של הרשומות בשל"ר לאור הפעלת המחשב האלקטרוני, 30 במרס 1961, ארכיון צה"ל 111/63-79.
11. ריאיון עם יהואל אלון, 18 באוגוסט 1992.
12. סמ"ר מנחם שלגי, מערכת רישום נתונים ישיר למחשבי יבם 360 בממר"ם, 28 באפריל 1971, ארכיון צה"ל 1329/79-79.
13. סא"ל יהושע שוחט, מיכון מידע על תאונות דרכים, 21 באפריל 1982, ארכיון צה"ל 243/84-47; מיכון גל"צ, לשכת סגן ראש אכ"א, 23 בפברואר 1983, ארכיון צה"ל 253/84-49; אלוף אורי שמחוני, ר' אג"ם/מה"ד, צוות פרויקט סקר צרכי מחשוב בסיסי הדרכה, 16 בינואר 1985, ארכיון צה"ל 283/84-9.

14. תכנית גיבוי למחשבים במערכת הבטחון, נובמבר 1968, ארכיון צה"ל 1032/70-5.
15. אל"ם ב' גלבוץ, אג"ם/תוא"ר, תכנית לגיבוי חירום למחשבים עבור צה"ל, 24 בדצמבר 1968, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
16. סא"ל קלמן אלקד, יחידת מחשב בנק לאומי - מתקן גיבוי, דצמבר 1968, ארכיון צה"ל 915/171-32.
17. סא"ל רוממיה הלוי-סגל, סיור בלשכת שירות יבמ ת"א - גיבוי, 14 בינואר 1969, ארכיון צה"ל 915/171-32.
18. סא"ל רוממיה הלוי-סגל, הפעלת תכנית גיבוי חירום, 13 ביוני 1969, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
19. הסכם לשימוש במחשב של המרכז למיכון מרכזי - לצרכי ממר"ם בשע"ה, 5 בנובמבר 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-50.
20. אל"ם דן רותם, תכנית גיבוי חירום, 9 באוקטובר 1969, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
21. פעילות ממר"ם במלחמת 1973, 11 בנובמבר 1973, ארכיון צה"ל 1329/79-204.
22. ממר"ם ב', 20 בפברואר 1980, ארכיון ממר"ם.
23. אלטרנטיבות והמלצות להפעלת ממר"ם ב', מפקדת קצין קשר ואלקטרוניקה ראשי, 18 בינואר 1985, ארכיון ממר"ם; אל"ם אהוד גרוס, אג"ת/מחלקת בניין צה"ל, ממר"ם ב', 19 בפברואר 1985, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם דוד יונאי, 23 באוגוסט 1999, ארכיון ממר"ם.
24. אל"ם יצחק מלאך, פרויקט ממר"ם ב' - דו"ח מצב, 8 באוקטובר 1985, ארכיון ממר"ם.
25. ריאיון עם אלי גונן, 1 ביולי 1999.
26. נתן מאיר, משרד החשב הכללי משרד האוצר, גיבוי מערכות, 22 בספטמבר 1987, ארכיון ממר"ם.
27. ריאיון עם אלי גונן, 1 ביולי 1999.
28. ריאיון עם שמואל שטינמן, 25 ביולי 1999.
29. ריאיון עם אלי גונן, 1 ביולי 1999.
30. מרכז שליטה ומחשוב ליהודה, שומרון וחבל עזה, משהב"ט, תיאום הפעולה ביהודה, שומרון וחבל עזה, 1 ביוני 1983, ארכיון צה"ל 862/85-37.
31. תא"ל בני מידן, פרויקט "אבן מתגלגלת", 6 באוקטובר 1987, ארכיון ממר"ם; סגן ורד מחלב, ממר"ם תקדון צוות פרויקט זמני בענף מ"י למיכון המינהל האזרחי באיו"ש, 3 בדצמבר 1985, ארכיון צה"ל, תיק ממר"ם פק"אות.
32. ריאיון עם אלי גונן, 1 ביולי 1999.
33. ריאיון עם אילן ינובסקי, 17 בדצמבר 2000.
34. דוד יונאי, "מפעילי העתיד", **במחשבה**, 1, נובמבר 1987; ריאיון עם סא"ל יאיר דור, 24 ביולי 2000.
35. **שם**.
36. יונאי, מפעילי העתיד, שם.
37. רס"ר יצחק אמר, "מחשוב שעבר את הגבול", **במחשבה**, 6, אייר תשנ"א, עמ' 18-19.
38. ריאיון עם אל"ם מירי קדמיאל, 4 ביולי 1999; ריאיון עם רס"ן יואב וינר, "פיקוד לדוגמא", **במחשבה**, 6, אייר תשנ"א, עמ' 32-35; רס"ל (מיל') אילן גטניו, "ריאיון עם תא"ל אלי גונן", **במחשבה**, 6, אייר תשנ"א, עמ' 4-6.
39. "למה משרד ממוחשב?" **במחשבה**, 3, ינואר 1989, עמ' 4-9.
40. ריאיון עם אל"ם גדי שוויץ, 26 בספטמבר 1999.
41. ריאיון עם גונן, שם.
42. רס"ל (מיל') אילן גטניו, "מקיימים הבטחה", **במחשבה**, 5, 1990, עמ' 8-9.
43. רונית אדלר, "מחשוב בעת מלחמה", **מעשה חושב**, יולי 1999, עמ' 42-44; ריאיון עם גונן, שם.
44. רס"ל (מיל') אילן גטניו, "מקיימים הבטחה", שם.
45. ריאיון עם גיורא אולמן, 1 ביולי 1999.
46. ריאיון עם סא"ל אבי כוכבא, 23 ביולי 2000.
47. אל"ם מירי קדמיאל, רשת אינטרנט צה"לית, 3 באפריל 1995, ארכיון ממר"ם.
48. אל"ם גדי שוויץ, אינטרנט - צה"לנט לאכ"א, 23 במאי 1996, ארכיון ממר"ם.
49. אל"ם מירי קדמיאל, 23 ביולי 1996, פרויקט צה"לנט - סטטוס, ארכיון ממר"ם.

50. דו"ח כניסה לתפקיד של רח"ט מחשוב, יעדים מערכתיים ורב שנתיים בחטיבת המחשוב, ינואר 1997.
51. שאול לביא וד"ר אסף מרון, "באג 2000", מעשה חושב, 2, 1998, עמ' 52-55.
52. ריאיון עם סא"ל עודד בנדר, 17 ביוני 2001.

לפרק ו' - סוללי הדרך אל המחר

1. ריאיון עם יהושע מאור, 18 בינואר 1993.
2. ריאיון עם קרל קוסמן, 9 בדצמבר 1992; הייטנר וחנני, 1988, עמ' 28.
3. ריאיון עם מרדכי קיקיון, 29 ביוני 1992.
4. ריאיון עם אלכס אורן, 18 במאי 1993; הייטנר וחנני, 1988, עמ' 26.
5. ריאיון עם מאיר שפירא, 11 באוגוסט 1992.
6. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 28.
7. אל"ם הרבעם זאבי, דו"ח מס' 1 של הוועדה לפיתוח ממ"ס, 22 בספטמבר 1958, ארכיון צה"ל 260-65/1034, עמ' 7-8, 25.
8. סא"ל דן רוהטין, ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם - זימון דיון, 1 ביולי 1959, ארכיון צה"ל 79-328/65.
9. הייטנר וחנני, 1988, עמ' 32.
10. אל"ם י' ניצן, תכנון המשך פעילות חברי הצוות לבדיקת מחשב אלקטרוני במשך חודש מאי 1959, מאי 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
11. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני - מסקנות וסיכום הביקור בארה"ב, 12 ביולי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
12. שם.
13. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני - דו"ח התקדמות, 25 באוקטובר 1959, ארכיון צה"ל 808-65/1034.
14. מרדכי קיקיון, משא ומתן עם חברת פילקו, 19 במאי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
15. שם.
16. מרדכי קיקיון, ליכט ג'רלד - אנליסט, 31 בינואר 1960, ארכיון צה"ל, 1034/65-808.
17. רס"ן י' טלהיימר, ג'רלד ליכט, 20 במרס 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
18. מרדכי קיקיון לאלוף יצחק רבין, 20 במאי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808; יצחק רבין, מומחים למחשב מחו"ל, 23 ביוני 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
19. ריאיון עם אליעזר ארו, 27 ביולי 1992; ריאיון עם שאול לביא, 2 בספטמבר 1992.
20. מרדכי קיקיון, ממר"ם לשלב ב', 25 בנובמבר 1959, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
21. מרדכי קיקיון, לאחר פגישת TUG, 4 במאי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
22. סיכום דיון ועדת משנה לכוח אדם ממר"ם, 12 במאי 1960, ארכיון צה"ל, 1034/65-1355; רס"ן י' ארבל, קורסים בנושא מחשב אלקטרוני, 18 במאי 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355; אל"ם י' ניצן, כוח אדם בממר"ם, 6 ביולי 1960, ארכיון צה"ל 1355 - 1034/65.
23. סא"ל דן רותם, ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם - מצע לדיון, 15 בדצמבר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1356.
24. רס"ן אליהו שריד, נושאי כוח אדם בממר"ם - סיכום דיון, 20 במאי 1963, ארכיון צה"ל 109-68-484.
25. תכנית קליטת המחשב והפעלתו, אפריל-מאי 1961, ארכיון צה"ל 81-230/97.
26. תכנית קליטת המחשב בישראל, אפריל-מאי 1962, ארכיון צה"ל 81-230/97; סיכום דיון של ועדת המשנה לארגון ממר"ם, 29 ביוני 1961, ארכיון צה"ל 26-65/326.
27. סא"ל אליעזר ינקוביץ, המרת נוער עובד בתפקידי נקבניות בתקני חובה, 30 במרס 1969, ארכיון צה"ל 1329/79-24.
28. רס"ן זהר קרנר, צו ארגון מרכז מחשבים ורישום ממוכן, 19 ביוני 1963, ארכיון צה"ל ללא מספר תיק.
29. דו"ח כוח אדם נכון ל-1.12.80, ארכיון צה"ל 10-83/272.

30. מרדכי קיקין, פרטיכל מס' 1 מיום 10 באוקטובר 1967, 29 באוקטובר 1967, ארכיון צה"ל 70-38/1043; אל"ם א' טמיר, תפקידי ועדת משנה לנושאי ארגון, 16 באוקטובר 1967, ארכיון צה"ל 70-38/1034.
31. ש' ענבר, פרוטוקול ישיבה תיכנות מחשבים - הכרה ותעודות, 27 בינואר 1972, ארכיון צה"ל 133-1329/79.
32. "השפעת המיכון המשרדי על בעיות כוח אדם", **ידיעון לטכנולוגיה של מידע ומחשבים**, אילת"ם, 2, 1969, עמ' 39-40.
33. אל"ם דן רותם, תכנית לאומית לפיתוח והכשרת כוח אדם לשנים 1970-75, 17 בדצמבר 1969, ארכיון צה"ל 1329/79-133.
34. שנתון הממשלה תשל"א, 24 בפברואר 1972, ארכיון צה"ל 1329/79-133, עמ' 55.
35. רביאלוף (מיל') צבי צור אל מ² ונדברג, 21 בינואר 1968, ארכיון צה"ל 70-38/1034.
36. אל"ם דן רותם, העברת בעלי מקצוע מממר"ם לרפא"ל, 11 ביולי 1968, ארכיון צה"ל 27-74/221.
37. יהושע מאור, כוח אדם מקצועי בממר"ם וביחידות האגפיות והחיליות למחשב, 29 באוגוסט 1968, ארכיון צה"ל 915/71-30.
38. סא"ל יצחק גל, סא"ל א' יניב, סא"ל ר' הלוי-סגל, דו"ח בדיקה בנושא משיכת בעלי מקצוע טובים לשירות בנושא מחשבים בצה"ל, אפריל 1970, ארכיון ממר"ם.
39. גד כרמל, חוברת מסלול קידום תוכניתנים ומפעילים של ענף תיכנות והדרכה, 11 בינואר 1970, ארכיון צה"ל 915/171-12.
40. סיכום דיון סגל ב' ממר"ם מיום 2 ביוני 1970, 9 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 7-75/122.
41. סיכום דיון סגל ב' ממר"ם מיום 18 באוגוסט 1970, 25 באוגוסט 1970, ארכיון צה"ל 7-75/122.
42. אל"ם ד"ר מ' דישון, העברת כוח אדם מקצועי במקצועות המחשבים מיחידות ממשלתיות לחברות פרטיות, 12 באוקטובר 1972, ארכיון צה"ל 1329/79-133.
43. א' גרין אל אל"ם ד"ר מ' דישון, 28 בנובמבר 1972, ארכיון צה"ל 1329/79-133.
44. סיכום דיון מפקדי יחידות צה"ל למחשב, 28 בדצמבר 1972, ארכיון צה"ל 165-79/1329.
45. מצגת המקצועות הטכנולוגיים לנשים בצה"ל, 1996, ארכיון ממר"ם.
46. אל"ם ד"ר מ' דישון, ביקור פרופסור ג²ורג' ה² וייס בממר"ם בשנת 1973, 21 במאי 1973, ארכיון צה"ל 1329/79-160.
47. ריאיון עם ד"ר מנתם דישון, 8 בספטמבר 1999.
48. אל"ם מ' דישון, מחזור ט"ו של קורס תיכנות והפעלה בסיסי ממר"ם, 11 בפברואר 1969, ארכיון צה"ל 915/71-12.
49. אל"ם יוסף שיפטן, קביעת מסלול קידום מיוחד לבעלי מקצוע מעולים, 9 בנובמבר 1980, ארכיון צה"ל 272/83-10.
50. סא"ל, ד"ר עמוס ספקטור ורס"ן יצחק גילת, דו"ח מחקר: הגורמים לאי הארכת שירות קבע בקרב תוכניתנים, 24 בדצמבר 1981, ארכיון ממר"ם.
51. אל"ם אבי פרי, איכות כוח אדם במערך המחשבים הצה"לי, 21 בינואר 1983, ארכיון ממר"ם; אל"ם אברהם פרי, טיפוח כוח אדם במערך המחשבים, 29 באוגוסט 1983, ארכיון צה"ל 37-85/862; רס"ן פרידה גבריאל, טיפוח כוח אדם במערך המחשבים, 23 באוקטובר 1983, ארכיון ממר"ם.
52. סרן נתאי ברזם, "אקדמיה בממר"ם", **במחשבה** 6, תשנ"א (להלן: ברזם, תשנ"א), עמ' 23.
53. אל"ם מירי קדמיאל, תוכניתנים וקציני תיכנות בצה"ל - טיוטת דו"ח ביקורת, 23 בדצמבר 1992, ארכיון ממר"ם.
54. סיכום דיון משבר מערך התוכנה, 27 בנובמבר 1995, ארכיון ממר"ם.
55. סא"ל אלי אוליאל, כוח אדם למחשוב - סיכום עמ"ט, 12 באפריל 1999, ארכיון ממר"ם.
56. ממר"ם - ערכי יסוד והתרבות הארגונית, שנת 2000, ארכיון ממר"ם.
57. אל"ם גיורא אולמן, סקר שביעות רצון 1992, 4 בפברואר 1993, ארכיון ממר"ם.
58. "פעילויות האיכות בממר"ם", **איכות בראש** 2, פברואר 1996.
59. "הצדעת איכות לצה"ל", **אנשים ומחשבים**, 6 בספטמבר 1995.

60. "פעילויות האיכות בממר"ם", **איכות בראש** 2, פברואר 1996.
61. רס"ן ברוך איינהורן, ישיבת ועדת היעול היחידתית שהתקיימה ביום כ"ז באייר תשל"ב (10 במאי 1972), 1 במאי 1972, ארכיון צה"ל 1329/79-172.
62. אל"ם מירי קדמיאל, בטקס הסמכת ענף הפעלה ISO 9002 בתקן 11 במרס 1997.
63. **שם**; ריאיון עם שאול לביא, 14 בינואר 2001.
64. תא"ל משה מרקוביץ', "האינטרנט מגיע גם לטנק ולנגמ"ש", **טכנולוגיות** 211, נובמבר 2000, עמ' 238-230; עמיר רפפורט, "צה"ל נלחם בבריחת המוחות", **ידיעות אחרונות**, 17 בינואר 2001.
65. בני מקובסקי, טעם של סוף, 26 בינואר 2000, ארכיון ממר"ם.
66. עמוס אטינגר, כוח המוח – מקאמה ליום ממר"ם, 13 בנובמבר 1986, ארכיון ממר"ם.
67. סיכום דיון מס' 3 של ועדת הקבע להכוונת ולפיתוח ממר"ם, 21 בספטמבר 1959, ארכיון צה"ל 81-65/328.
68. מרדכי קיקיון, ממר"ם לשלב ב', 25 בנובמבר 1959, ארכיון צה"ל 135510-65/34.
69. "כשבגרוש היה חור ובממר"ם מחשב פילקו", **אנשים ומחשבים** 4, מרס 1997, ארכיון ממר"ם; ריאיון עם מרדכי קיקיון, 7 ביולי 1992; ריאיון עם חיים קדים, 8 בספטמבר 1992.
70. מרדכי קיקיון, המחשב האלקטרוני – דו"ח התקדמות, 1 בינואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-808.
71. תכנית כוח אדם והכשרתו, נספח ב', אפריל-מאי 1961, ארכיון צה"ל 230/97-81.
72. מרדכי קיקיון, מבנה יחידת ממר"ם, 5 בספטמבר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355.
73. סא"ל אלי פרנק, "עושים בית ספר", **במחשבה** 4, 1989 (להלן: פרנק, 1989), עמ' 19-22; ריאיון עם אילן ינובסקי, 17 בדצמבר 2000.
74. ריאיון עם שאול לביא, 2 בספטמבר 1992.
75. ריאיון עם אברהם רוטנברג, 15 בדצמבר 1999.
76. רס"ן זאב ברליצהיימר, קורס תיכנות למדענים, 19 בינואר 1964 (התקבל מצבי עתיר).
77. ריאיון עם ינובסקי, שם.
78. מרדכי קיקיון, ועדה לארגון ההדרכה בנושאי המחשב, 8 בינואר 1960, ארכיון צה"ל 1034/65-1355; ראיונות עם מרדכי קיקיון ב-7 ביולי וב-11 באוגוסט 1992; ריאיון עם פרופ' אסא כשר, 9 במאי 1999; "מפגש ותיקי איל"א", **מעשה חושב** 1, 1991, עמ' 7.
79. קורסים מקצועיים בממר"ם, ינואר 1964, ארכיון צה"ל 1032/70-19.
80. סא"ל דוד שעה, דרישות לקורסים והשתלמויות למפעילים 65/66, 2 בפברואר 1965, ארכיון צה"ל (התקבל מצבי עתיר).
81. רס"ל רוני בריוון, מסלולי הדרכה וקידום למפעילי מחשבים בממר"ם, 1 בנובמבר 1967, ארכיון צה"ל 1032/70-30.
82. ריאיון עם סא"ל רמי ניסן, 25 בדצמבר 2000.
83. יורם קאופמן, בחינות מקצועיות – תוכנית סוג 8, 5 בנובמבר 1964, ארכיון צה"ל (התקבל מצבי עתיר); ברם, תשנ"א, עמ' 23; ד"ר יוסף וייס, 25 בנובמבר 1992, ארכיון ממר"ם; "חטיבת המחשוב", **מידעון**, יולי 1996 עמ' 3.
84. סמ"ר רוני בריוון, קורסי יבמ 360 – דיון, 21 במרס 1967, ארכיון צה"ל 1032/70-30.
85. ריאיון עם סא"ל רמי ניסן, 25 בדצמבר 2000; ריאיון עם שאול לביא, 2 ביולי 2001.
86. עמוס אטינגר, כוח המוח – מקאמה ליום ממר"ם, 13 בנובמבר 1986.
87. יהושע מאור, שילוב לימודי המחשב בתוכניות חיליות, 5 בספטמבר 1968, ארכיון צה"ל 1032/70-50.
88. רס"ן א' וגנר, הדרכת המחשב בצה"ל, 12 במאי 1969, ארכיון צה"ל 915/171-13.
89. אל"מ ד"ר מנחם דישון, הדרכת נושאי "המחשב" ו"פרט" במחזור ט"ז של פו"ם, 14 בדצמבר 1969, ארכיון צה"ל, 915/171-14.
90. ריאיון עם יהודה פריעד, 27 בדצמבר 1999.
91. סא"ל ד"ר מ' דישון, תחזית קורסים, השתלמויות וימי עיון בנושאי המחשב בממר"ם בשנת 1969/70, 8 באפריל 1969, ארכיון צה"ל 915/171-15.
92. סרן אורי מזין, "פיצול קורס ניתוח מערכות", **במחשבה** 3, 1989, עמ' 29.

93. ריאיון עם ינובסקי, שם.
94. **שם**; ריאיון עם ניסן, שם.
95. רס"ר זיו מנדל, "קטנות בהדרכה", **במחשבה** 4, 1989, עמ' 47.
96. ריאיון עם ינובסקי, שם.
97. אל"ם מירי קדמיאל, תוכניתנים וקציני תכנות בצה"ל – טיוטת דו"ח ביקורת, 23 בדצמבר 1992, ארכיון ממר"ם.
98. פרנק, 1989, עמ' 19-22.
99. ריאיון עם ינובסקי, שם.
100. א' מרקוס למרדכי קיקיון, 5 באוקטובר 1965, ארכיון צה"ל (התקבל מצבי עתיר); הצעה לתכנית לימודים בשימוש המחשב לכיתה י"א בביה"ס התיכון, דצמבר 1967, ארכיון צה"ל 1032/70-30; ריאיון עם יהודה פריעד, 27 בדצמבר 1999; יהושע מאור, קורס פורטרן לקציני צה"ל במסגרת אוניברסיטת בר-אילן, 11 באוקטובר 1968, ארכיון צה"ל 1032/70-50; אל"ם מירי קדמיאל, תוכניתנים וקציני תכנות בצה"ל – טיוטת דו"ח ביקורת, 23 בדצמבר 1992, ארכיון ממר"ם.
101. ערן לסר, מושיק רקת, אתי קבבצ'י, "סוף סוף בית להדרכה", **במחשבה** 3, 1089, עמ' 35.
102. ריאיון עם ינובסקי, שם.
103. סא"ל רמי ניסן, בסמ"ח כמשק סגור, 4 באוגוסט 1998, ארכיון ממר"ם.
104. ריאיון עם ינובסקי, שם; ריאיון עם ניסן, שם.
105. דנה עופר, דרוש תוכניתן, נובמבר 2000, ארכיון ממר"ם.
106. רס"ן מ' בן יהודה, עבודה במחשב, 14 ביוני 1964, ארכיון צה"ל 704/68-47.
107. סא"ל ד"ר מנחם דישון, עבודה בממ"ם בשבתות, 15 בדצמבר 1967, ארכיון צה"ל 1043/70-38.
108. ריאיון עם ליבר טאוב, 24 באוגוסט 1999; ריאיון עם ד"ר מנחם דישון, 14 במאי 2001.
109. סא"ל רוממיה הלוי-סגל, הגדלת פוטנציאל שעות מחשב עבור צרכני צה"ל, 8 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-17.
110. אל"ם ד"ר מנחם דישון, בדיקת אפשרויות הגדלת פוטנציאל שעות מחשב, 17 ביוני 1970, ארכיון צה"ל 1329/79-17.
111. סרג'יו קלודיאן, אישור לסיום עבודה לאחר כניסת השבת, 13 באפריל 1993, ארכיון ממר"ם.
112. סא"ל בני דינור, רציפות בפעילות מערכות המידע בממ"ם, 16 במאי 1993, ארכיון ממר"ם; פנחס נחלון, חוק שעות עבודה ומנוחה התשי"א-1951, 20 במאי 1993, ארכיון ממר"ם.
113. ריאיון עם ליבר טאוב, 24 באוגוסט 1999.
114. ריאיון עם יחיאל אלון, 19 במרס 1999.
115. ריאיון עם משה נדיר, 23 במרס 1999.
116. ריאיון עם דוד רובין, 9 בינואר 2001.
117. **שם**.
118. אל"ם ד"ר מנחם דישון, הנחיות למילוי תפקיד מ"מ ראש ממר"ם החל מיום 1 במרס 1970, 26 בפברואר 1970, ארכיון צה"ל 915/171-11.
119. סיכום דיון סגל א' ממר"ם מיום 20 באוקטובר 1972, 15 בנובמבר 1972, ארכיון צה"ל 1329/79-165.
120. סרן משה דמתי, מנה שבועית למקרה, 9 באוגוסט 1974, ארכיון צה"ל 1329/79-205.
121. ריאיון עם רנ"ג יעקב קרפ, 23 באוגוסט 1999; ריאיון עם ישראל מזין, 12 באוגוסט 1999.
122. ריאיון עם רנ"ג משה עזרא, 23 ביולי 2000.
123. יהושע דוינצ'לסקי, נהלים בענף תכנות, 2 בפברואר 1964, ארכיון צה"ל 1032/70-46; סא"ל זהר קרנר, שעות עבודה בממ"ם, 7 במרס 1965, ארכיון צה"ל 1032/70-57; ריאיון עם רנ"ג יעקב קרפ, 23 באוגוסט 1999.
124. עמוס אטינגר, כוח המוח – מקאמה ליום ממר"ם, 13 בנובמבר 1986.
125. חוזר ענף הפעלה מס' 25, 1 במרס 1971, ארכיון ממר"ם.
126. **מפעיליתון**, בטאון ענף הפעלה, כנראה שנת 1983, ארכיון ממר"ם.
127. **ריאיון עם מזין**, שם.

128. ריאיון עם אפרים גנדלברג, 10 באוגוסט 1999.
129. סיכום דיון סגל ב' ממר"ם מיום 16 בינואר 1970, 27 בינואר 1970, ארכיון צה"ל 915/71-30; סא"ל אליעזר יניב, סיוע למסיבת העשור של ממר"ם, 28 בדצמבר 1969, ארכיון צה"ל 349/72-11.
130. עמוס אטינגר, כוח המוח - מקאמה ליום ממר"ם, 13 בנובמבר 1986.
131. אל"ם מירי קדמיאל, כנס בוגרי קהילת המידע והמחשוב בצה"ל, 25 בפברואר 1997, ארכיון ממר"ם.
132. אילן גטניו, מאז ועד היום, 5 במרס 1997, ארכיון ממר"ם.
133. רס"ן אבנר לוי, יום ים בממר"ם, 7 במאי 1973, ארכיון צה"ל 1329/79-160; ריאיון עם אל"ם מירי קדמיאל, 4 ביוני 1999; רס"ר יעקב קרפ, מסע התעוררות, 7 בספטמבר 1973, ארכיון צה"ל 161-79/1329.
134. עמוס אטינגר, כוח המוח - מקאמה ליום ממר"ם, 13 בנובמבר 1986.
135. ריאיון עם יעקב קרפ, 23 באוגוסט 1999.
136. **שם.**
137. עמוס אטינגר, כוח המוח - מקאמה ליום ממר"ם, 13 בנובמבר 1986.
138. הצעה לתכנית לימודים בשימוש המחשב, דצמבר 1967, ארכיון צה"ל 1032/70-30.
139. עוגן שפירא, נקמת היורמים, **ידיעות אחרונות**, 5 בפברואר 1999.
140. Stacy Perman, Startup nation, www.ecompany.com November 2000.
141. דודי גולדמן, "צה"ל מתקוון אליך", **ידיעות אחרונות**, 8 בספטמבר 1989.
142. **אנשים ומחשבים**, 871, 13 בדצמבר 1999.
143. ישראל טל, **בטחון לאומי**, דביר, תל-אביב, עמ' 70-71.

מקורות

ארכיונים

ארכיון צה"ל ומשרד הביטחון
ארכיון מורשת ממר"ם

ספרים ופרסומים

אכזופרי, אנטואן דה סנט. **הנסיך הקטן**, עם עובד, תל-אביב, 1982.
אסולין, גד. **ים האדם**, רמות, תל-אביב, 1996.
אפרתי, נעמי. **בראשית: 40 שנות מחשוב בישראל**, קבוצת META ישראל, 1994.
גטניו, אילן. **ממרים מורשת ועתיד**, תל-אביב, תשמ"ו.
דו"ח שנתי 45 של מבקר המדינה, ירושלים, אפריל 1995.
האן, יחיאל ועמיהוד, יצחק. **המחשב האלקטרוני**, הוד עמי, רמת גן, 1985.
הייטנר, שאולה. **יחידה 180 - 30 שנה**, משרד הביטחון - ההוצאה לאור, תל-אביב, 1989.
הראל, דוד. **פרקי יסוד במדעי המחשב**, משרד הביטחון - ההוצאה לאור, תל-אביב, 1985.
ווטסון, תומס ג' הבן ופיטר פטרי. **אב, בן, חברה: חיי ביבמ**, משכל - ספרי ידיעות אחרונות וספרי חמד, תל-אביב, 1999.
יבמ **50 ל יבמ ישראל**, 1949-1999, 1999.
מרדור, מוניה (מאיר). **רפאל**, משרד הביטחון - ההוצאה לאור, תל-אביב, 1981.
פרידמן, אלן. **לכסיקון המחשב**, ספרית אנשים ומחשבים, תל-אביב, 1984.

כתבי-עת ועיתונים

אנשים ומחשבים - מגזין למחשבים ולטכנולוגיה מתקדמת
במחנה - עיתון חיילי ישראל
במחשבה - ביטאון יחידות צה"ל למחשב
העולם הזה
טכנולוגיות - ירחון ישראלי לטכנולוגיות מתקדמות
ידיעון לטכנולוגיה של מידע ומחשבים מטעם אילת"ם
ידיעות אחרונות
מעריב ומוספי עסקים, מחשבים ואון ליין
מעשה חושב - ירחון האיגוד הישראלי לעיבוד אינפורמציה
רשת מחשבים
מידעון - דף מידע של חטיבת המחשוב
מפעיליתון - ביטאון ענף הפעלה
Business week
Datamation
Information Week
www.ecompany.com

מאמרים

אבידן, דוד. ספר האפשרויות, שירים וכו', מתוך: **מעשה חושב** 5, עמ' 12-15.
אבנרי, אורי. "מוח יש - שכל אין!", **העולם הזה**, 2 באוגוסט 1961, עמ' 25.

- אדלר, רונית. "מחשוב בעת מלחמה", **מעשה חושב**, יולי 1999, עמ' 42-44.
 אמר, יצחק. "מחשוב שעבר את הגבול", **במחשבה**, 6, תשנ"א, עמ' 18-19.
 ברזם, נתאי. "אקדמיה בממר"ם", **במחשבה**, 6, תשנ"א, עמ' 23.
 גולדמן, דודי. "צה"ל מתקוון אליך", **ידיעות אחרונות**, 8 בספטמבר 1989.
 גור תירוש. "הגלקסיה הוירטואלית", **און-ליין (מעריב)**, 7, 1999, עמ' 6.
 גטניו, אילן. "30 שנות מחשוב", **במחשבה**, 4, 1989, עמ' 4.

 "מקיימים הבטחה", **במחשבה**, 5, 1990, עמ' 8-9.

 "ראיון עם תא"ל אלי גונן", **במחשבה**, 6, תשנ"א, עמ' 4-6.

 "במסגרת האילוצים", **במחשבה**, 4, 1989, עמ' 10-14.
 גרובר, גיל. **במחשבה**, 5, 1990, עמ' 31.
 הייטנר, שאולה וחנני מיכה. "תחילת המחשוב בצה"ל", **מעשה חושב**, 4-5, 1988, עמ' 33.
 הכהן, אליהו. "המשורר העברי והמחשב", **מעשה חושב**, 5, 1989, עמ' 12-15.

 "ראשון ראשון חביב", **מעשה חושב**, 4-5, 1990, עמ' 43-47.
 הקלטה מתוך תוכניתו של יואל רפל ברשת ב', 8 בספטמבר 1999.
 וינר, יואב. "פיקוד לדוגמא", **במחשבה**, 6, תשנ"א, עמ' 32-35.
 זרמי, דן. "30 שנה לממר"ם – הפלנגות הממוחשבות של צה"ל", **כספים**, 14 בפברואר 1990.
 טוקר, אבנר. "היו ימים (זכרונות ארץ ישראל)", **מעשה חושב**, 4-5, 1988, עמ' 12.
 טלמון, ערן. "האקרמניה", **מידעון**, 1999, עמ' 9-11.
 יובל אשר. "המחשב כמשקף את המציאות", **מעשה חושב**, 3, 1989, עמ' 36-37.
 יונאי, דוד. "מפעילי העתיד", **במחשבה**, 1, 1987.
 יחיא, שלמה. "הגולם", **מעשה חושב**, 4-5, 1988, עמ' 10-11.

 "הויצאק", **מעשה חושב**, 4-5, 1988, עמ' 8.
 כהן, שגיא. "חרויות הפרט בעידן המחשב – ראיון עם אסא כשר", **מעשה חושב**, 4, 1985, עמ' 12-15.
 לביא, שאול. "תכנון, תיקצוב וניהול יחידות ענ"א", **מעשה חושב**, פברואר 1990, עמ' 26-30.
 לביא, שאול ומרון, אסף. "באג 2000", **מעשה חושב**, 2, 1998, עמ' 52-55.
 לסר, ערן, רקת, מושיק וקבכבי" אתי. "סוף סוף בית להדרכה", **במחשבה**, 3, ינואר 1989, עמ' 35.
 מזין, אורי. "פיצול קורס ניתוח מערכות", **במחשבה**, 3, 1989, עמ' 29.
 מנדל, זיו. "קטנות בהדרכה", **במחשבה**, 4, 1989, עמ' 47.
 מרקוביץ, משה. "האינטרנט מגיע גם לטנק ולנגמ"ש", **טכנולוגיות**, 211, 2000, עמ' 230-238.
 עמית, אילן וחנני אורי. "אדם מול מחשב – חשבון נפש", **מעשה חושב**, 3, 1986, עמ' 3-6.
 פרנק, אלי. "עושים בית ספר", **במחשבה**, 4, 1989, עמ' 19-22.
 קדמיאל, מירי. "מכפיל הכוח", **במחשבה**, 2, 1988, עמ' 4.
 רייכר, גדעון. "הסודות הקטנים של חיינו", **ידיעות אחרונות**, 26 באוגוסט 1986 מתוך **מעשה חושב**, 1986, עמ' 12-15.
 רפפורט, עמיר. "צה"ל נלחם בבריחת המוחות", **ידיעות אחרונות**, 17 בינואר 2001.
 שושני, עופר. "מחשבים", **מעריב**, 29 באוגוסט 1999, עמ' 6.
 שחק, אלי. "הגולם מפילדלפיה", **במחנה**, אוגוסט 1961.
 שטרובה, גרהרד. "המחשב פוגש מחשבה", **מעשה חושב**, 5-6, 1989, עמ' 35.
 שפירא, עוגן. "נקמת היורמים", **ידיעות אחרונות**, 5 בפברואר 1999.
 "הצדעת איכות לצה"ל", **אנשים ומחשבים**, 6 בספטמבר 1995.
 "השפעת המיכון המשרדי על בעיות כח אדם", **ידיעות לטכנולוגיה של מידע ומחשבים**, 2, אילת"ם, 1969, עמ' 39-40.
 ואלה תולדות המחשב לדורותיו", **מעשה חושב**, 4-5, 1998, עמ' 49-56.

- "כשבגרוש היה חור ובממר"ם מחשב פילקו", **אנשים ומחשבים**, 4 במרס 1997.
 "למה משרד ממוחשב? **במחשבה** 3, 1989 עמ' 4-9.
 "מפגש ותיקי איל"א", **מעשה חושב** 1, 1991, עמ' 3.
 "פעילויות האיכות בממר"ם", **איכות בראש** 2, פברואר 1996.
 American Alt, Franz L./"Computers History", Encyclopedia Americana, Corporation, New York, 1974, p.490.
 Berghel, Hal./"The Cost of Having Analog Executives in A Digital World", Communications of the ACM, November 1999, p.11.
 Business Week, May 13, 1996
 Perman, Stacy. Startup Nation. www.ecompany.com, November 2000.
 Runyan, Linda./"40 Years of Frontier", DATAMATION, March 15, 1991, p. 35.
 Snyder, Timothy Law./"Computer", Microsoft Encarta 98, Encyclopedia 1993-1997.

ריאיונות

ריאיונות שנערכו על-ידי המחברת

1. סא"ל (מיל') יחיאל אלון - 7 במרס 1999.
2. סא"ל (מיל') צבי עתיר (רייכנטל) - 7 במרס 1999.
3. אל"ם (מיל') משה נדיר - 23 במרס 1999.
4. רבקה קיקיון - 22 באפריל 1999.
5. אל"ם (מיל') יהודה ניצן - 22 באפריל 1999.
6. פרופ' אסא כשר - 9 במאי 1999.
7. אל"ם (מיל') רוממיה הלוי-סגל - 11 במאי 1999.
8. עמירם שור - 24 במאי 1999.
9. צביה כהן - 2 ביוני 1999.
10. מנחם שלגי - 7 ביוני 1999.
11. תא"ל (מיל') אלי גונן - 1 ביולי 1999.
12. אל"ם (מיל') גיורא אולמן - 1 ביולי 1999.
13. אל"ם מירי קדמיאל - 4 ביולי 1999.
14. אל"ם (מיל') שמואל שטינמן - 25 ביולי 1999.
15. אל"ם (מיל') אריה עמית - 29 ביולי 1999.
16. אליעזר פרנקל - 4 באוגוסט 1999.
17. אפרים גנדלברג - 10 באוגוסט 1999.
18. ישראל מזין - 12 באוגוסט 1999.
19. דוד יונאי - 23 באוגוסט 1999.
20. רנ"ג יעקב קרפ - 23 באוגוסט 1999.
21. ליבר טאוב - 24 באוגוסט 1999.
22. אל"ם (מיל') יצחק מלאך - 25 באוגוסט 1999.
23. אל"ם (מיל') אבי פרי - 5 בספטמבר 1999.
24. אל"ם (מיל') שריה זיו - 6 בספטמבר 1999.
25. אל"ם (מיל') ד"ר מנחם דישון - 8 בספטמבר 1999.

- .26 אל"ם גדי שוויץ - 3 באוקטובר 1999.
- .27 שאול לביא - 25 באוקטובר 1999.
- .28 אברהם רוטנברג - 15 בדצמבר 1999.
- .29 רס"ן (מיל') אביאל שץ - 23 בדצמבר 1999.
- .30 סא"ל (מיל') יהודה פריעד - 27 בדצמבר 1999.
- .31 יוסי שובל - 30 בינואר 2000.
- .32 יהושע מאור - 2 במרס 2000.
- .33 אלכס שניקמן - 10 ביולי 2000.
- .34 אריה לוינר - 12 ביולי 2000.
- .35 רנ"ג משה עזרא - 23 ביולי 2000.
- .36 סא"ל אבי כוכבא - 23 ביולי 2000.
- .37 סא"ל יאיר דור - 24 ביולי 2000.
- .38 רנ"ג אביבה שלדובסקי - 30 ביולי 2000.
- .39 תא"ל (מיל') צבי אמיד - 29 באוקטובר 2000.
- .40 סא"ל (מיל') אילן ינובסקי - 17 בדצמבר 2000.
- .41 סא"ל רמי ניסן - 25 בדצמבר 2000.
- .42 דוד רובין - 9 בינואר 2001.
- .43 אל"ם (מיל') אמנון תדהר - 10 בינואר 2001.
- .44 רס"ן (מיל') שי שיפריץ - 24 בינואר 2001.
- .45 שמעון אגסי - 6 במרס 2001.
- .46 שוקי פלג - 12 במרס 2001.
- .47 מיכה קדם - 8 במאי 2001.

ריאיונות טלפוניים

- .48 שמעון בוקשפן
- .49 הלל דודאי
- .50 יעקב חוגה

ריאיונות מוקדמים מהשנים 1992-1993 (לפי א"ב)

נכתבו במקור בכתב יד על-ידי צבי עתיר, נערכו והודפסו על-ידי המחברת

.59 יהודה ניצן	.51 אלכס אורן
.60 זאב פאר	.52 יחיאל אלון
.61 חיים קדים (ליס)	.53 קלמן אלקד
.62 מיכה קדם	.54 אליעזר ארז
.63 קרל קוסמן	.55 יהורם בן שחר
.64 מרדכי קיקיון	.56 ד"ר מנחם גוטרמן
.65 שלמה רון	.57 שאול לביא
.66 מאיר שפירא	.58 יהושע מאור

מפתח שמות

גרטנר, גדעון 188
 גרנות (דולק), דני 199
 גרין, אהרן 191-189, 144, 45, 28-27
 גת, משה 37

ד

דוהרטי, ו' 46
 דוסטרובסקי, ישראל 27
 דורן, פיליפ 146
 דיילי, יוסף 37-36, 27
 דיין, דני 222
 דיין, משה 55
 דיין, עוזי 110
 דישון, מנחם 104, 91, 86, 64, 59
 191-190, 150, 146-143, 141, 127
 223, 202, 217, 212-210
 דרונר, צבי 221

ה

הדר, יוסי 73
 הולנדר, יוסי 221
 הולרית, הרמן 18
 הופר, גרייס מארי 21
 הללי, הרצל 215, 102
 הלוי-סגל, רוממיה 200, 146, 61, 59
 223-222, 218-217
 הלוי, אבנר 195
 המינג, א' 39
 הנגבי, נועם 217
 הראלי, בנימין (בן) 197, 84, 70, 68
 200
 הרצוג, חיים 72
 ווטסון, תומס 19

ו

וילקס, מוריס ו' 20
 וולפגור, עופר 195
 ויזל, ד' 185
 וייס, אורי 206, 176
 וייס, ג'ורג^{MF} ה' 191
 וייס, שבח 214
 ויסברם, איתמר 136
 ויסגל, מאיר 27-26
 ויצמן, חיים 24
 ויצמן, עזר 143, 141, 75, 71, 66, 58

אריאלי, אריאל 29
 ארצי, איתי 217
 אשכול, לוי 230, 55, 28

ב

בבג', צ'רלס 22, 18-17
 בקוס ג'ון 21
 בולניק, יובל 70
 בירון, עדה 22
 בירן, אילן 62
 בן ארצי, אפרים 76
 בן גוריון, דוד 124, 53, 27-26
 בן דוד, חיים 124
 בן נתן, אשר 66, 50
 בן שחר, יהורם 76, 32-30
 בצר, אברהם 96
 בראל (לסלו) חנוך 188
 בר הלל, יהושע 200, 183, 63
 בר לב, חיים 59
 בר נחמה, א' 76
 ברזילי, זאב 195
 בריוון, רוני 221
 ברנד, אחיעזר 183, 73
 ברניק, מירנה 188
 ברק (ברכה), אמנון 221
 ברק, אהוד 110, 108, 99
 ברק, ישעיהו 199
 ברקוביץ, מוטי 213

ג

גוטמן, מנחם 221, 204, 187, 85
 גולדברג (פז), מאיר 197, 84, 75, 68
 גונן, אלי 171-170, 122-121, 109, 100
 227, 222, 212, 175
 גורביץ, בני 217
 גורן, שלמה 209
 גורן, שמואל 171
 גוית, אבי 217
 גטני, לוי ל' 46
 גטניו, אילן 222, 215
 ג'יברה (גבע), יוסי 217
 ג'ייקוסבון, הארב 198
 גל (גלקין), יצחק 146
 גליכמן, צבי 228, 217, 203
 גנדלברג, אפרים 214

א

אביבי, דן 37
 אבידן, דוד 14
 אבלס, אריה 195
 אבנרי, אורי 230, 78
 אגסי, שמעון 155
 אדם, יקותיאל 98
 אדמון (בכרך) אריאלה 187, 72, 70
 אולמן, גיורא 218, 194, 178, 110, 89
 228, 221
 אונגר, יעקב 154
 אורבוך 50
 אורן (זבלודובסקי), אלכס 76, 47, 45
 199, 184, 84
 אורן, ד' 75
 אורן, דן 195
 אורן, שמואל 199, 187
 אטינגר, עמוס 216-214, 203, 197, 58
 218
 איינהורן, ברוך 216
 אייקן, הוארד ה' 19, 18
 איתן (ארצי), רות 217
 איתן, אלי 201
 איתן, דן 54
 איתן, רפאל (רפול) 182
 אל דאג, הלל 54
 אלון, יחיאל 210, 167, 96-95, 72-70
 211
 אלחנני, אבא 60, 58, 55-54
 אלן, פול 22
 אלפיה, ניסים 112
 אלקד (וייס), קלמן 146-145, 141, 74
 אמדו, רפי 199
 אמדורסקי, ורדי 72
 אמיד, צבי 98
 אמיתי, אברהם 30
 אנדוניו (קודיש), מיכאלה 217
 אסתרין, ג'רלד 50, 39, 24
 ארקט, פרוספר 20-19
 ארד (ארנסט), ש' 56
 ארד, רון 179
 ארו (רדוניר), אליעזר 84, 72, 70, 50
 211, 197, 186-184
 אריאב, גדי 221

מזין, אורי 222
 מזין, ישראל 222, 215
 מחובר (סלע), שרה 217
 מידן, בני 172
 מידן, ישראל 72, 53, 37
 מיטוון, י"א 25
 מלאך, יצחק 99-98, 170, 218, 221, 227
 מנדל, זיו 222, 217
 מסר, עודד 67
 מצנע, עמרם 61
 מקובסקי, בני 196
 מרדור, מונייה 53, 43, 229
 מרון, אסף 195
 משיח, אלי 222
 משיח, צחי 222
 מתיא, שלמה 205

נ

נאמן, יובל 65, 35
 נדיר, משה 143, 141, 166, 221, 226
 נדלר (זיו), דנה 217
 נהרי, אורי 214
 נוימן, ג'ון פון 19-20, 24, 28
 ניסבט, ג"מ 46
 ניצן, יהודה 37, 39, 41, 45, 64, 11
 נעמן, יצחק 29

ס

סטיביץ, ג'ורג' ר' 19
 סיגל, האל 188
 סיון, טובה 221
 סיון (סמולש), יצחק 217, 221
 סלע, גד 76
 ססובר (גיל), כרמלה 217
 סצמסקי, אריה 217
 סרי, שלמה 136

ע

עופר, רוני 221
 עזריה, דוד 222
 עטר, אלי 200, 152
 עטר, רוני 70, 186
 עמיהוד, יצחק 68, 197, 200, 222
 עמית, אילן 13
 עמית, אריה 195, 221
 עמית, דניאל 73, 221
 עתיר (רייכנטל), צבי 200, 189, 95

כ

כהן, אברהם (אבי) 187, 190, 221
 כהן, דוד 26, 37, 39, 41-42, 45-48, 56
 כהן, מאיר 70, 141, 186
 כוכבא, אבי 155
 כץ, משה 28
 כרי, ראובן 46
 כרמי, דב 54
 כשר, אסא 15, 73, 201, 221

ל

לביא, ישעיהו (אישי) 39, 90, 148
 לביא, שאול 187, 194-195, 199, 230
 לדור, שלמה 120
 להב, אפרים 185
 לובין, שמואל 39, 41-42, 46
 לוהה, יהודה 85
 לוטן, יצחק 68, 197
 לוי, זאבה 199
 לוי, משה 107
 לוין, חיים 85
 לוינגר, עופר 217
 לחובר 83
 לחמן, דני 73
 לייבניץ, וילהלם פון 17
 ליכט, ג'רלד (ג'רי) 71, 84, 166, 186
 188
 לסקוב, חיים 35, 39, 43-44, 49, 64, 66
 74
 לסר, ערן 217, 222
 לפיד, יצחק 37

מ

מאור (דוינצ'לסקי), יהושע 73, 96, 140-
 141, 149, 183, 189, 199, 203-204,
 211, 217, 221
 מאור, אורי 68, 197
 מאושלי, ג'ון 19-20
 מאנה, זוהר 72, 221
 מונסה, אסף 222
 מועלם (גורביץ), איילת 217
 מופז, שאול 112
 מור, גורדון 23
 מור, יצחק 54
 מורדוך, אברהם 217
 מוריס (שיפריין), תמרה 217

150, 183, 203, 230
 וקס, שלמה 207

ז

זאבי, רחבעם (גנדי) 31, 36-37, 43, 67,
 82, 141
 זגר, יורם 73
 זורע, מאיר 39, 43
 זיגל, יוסי 72
 זיו, שריה 106, 218, 226
 זיידל, ערן 221
 זיידנברג, לב 195
 זילברשלג, יצחק 13
 זילכה (גיל), סם (שלמה) 136, 200, 217
 זלינגר, שמואל 46, 49, 81, 184
 זמיר, אהרן 68
 זנבר, משה 28
 זעירא, יחזקאל 108
 זקארד, ג'וזף-מארי 18
 זרי (יסקוביץ), אהרון 217

ח

חביון, דב 28
 חדד, אברהם 72
 חכמון (גבע), פנינה 217
 חנני, אורי 13
 חנני, מיכה 13, 199
 חסון, אברהם 221
 חרפק, צבי 176

ט

טאוב, ליבר 58-59, 195
 טויבס, בני 68
 טל, ישראל 105, 222
 טמיר, אברשה 85
 טמיר, אהרון 199

י

יגיד 30
 יובל, אשר 13
 יובל, גדעון 165
 יוחננוף, בנימין 145
 יונאי, דוד 213, 217
 ינובסקי, יעקב 68
 יפתח, שמעון 36
 יריב, אהרן 141
 יתום, דני 109

- פאר, זאב 68, 70, 197
פולק, דייב 39
פולק, הנרי 26, 140
פכט, יאיר 222
פלאג, ערן 214
פלד, אורי 152
פלד, ישראל (פלי הנמר) 222
פלד, מתתיהו 43, 66-63, 68, 74-73, 81, 83-85, 90-92, 95, 117, 141, 143, 148, 185
- פלוביאן (גזית), טליה 217
פנחס, שמואל 211
פסקל, בלייז 17, 22
פקריס, חיים 184, 27-24
פרופר, גד 222
פרי, אבי 108, 192, 221, 227
פרי, יונדב 72
פרידמן, דוד 46-47
פרמן, סטייסי 221
פרנק, אלי 202
פרנקל, אביעזרי 63
פרנקל, אליעזר 32, 68, 89, 195, 197, 217
פרס, שמעון 35, 43-44, 49, 54, 136, 218, 211
פרקר 46
פרשקר, דליה 221
פרת, מנס 189
- צדראום (צ'דר), י 6, 474-83
צוקרוביץ (סלע), עמוס 217
צוקרמן, פטר 188
צור, צבי 36, 67, 11, 150, 189
צ'רסקי, צבי 221
- קאופמן, יורם 199, 221
קארפ (לטר) עידית 217
קדים (ליס), חיים 68, 70, 95, 139, 197
קדם, מיכה 184
קדמיאל, מירי 112, 170, 191-192, 215-228, 216
קדרי, צבי 201
קודיש, יוסי 217
- קו'זקרו (מורדוך), אתי 217
קוניק, דני 70, 221
קוסמן (קרן), קרל 68, 73, 184, 197
קורץ, תומס 21
קושניר, ראובן 165
קידר, טיבי 31
קידרון, צבי 221
קיטייב, יוג'ין 68, 197
קינן, דוד 72, 199
קיקיון, מרדכי 26-28, 30-31, 39-50, 54-55, 58, 66-67, 74, 77, 81-83, 85, 87, 90, 92, 95-96, 117-119, 124, 136, 141, 148, 150, 168, 184-186, 189, 200, 209-211, 223, 229
- קלודיאן, סרג'יו 195
קמי, ג'ון 21
קנת, יוג'ין 72
קספרוב, גרי 23
קרנר, זהר 213
קרפ, יעקב 213, 218
קשתי, משה 91, 11811-7, 128
- רביץ, יצחק 43-44, 48-50, 52, 54, 63, 65-67, 70, 74-75, 78, 83, 85, 90-92, 95, 110, 136-137, 179, 184, 186, 197, 229
רבינוביץ, פנחס (פיני) 46-47, 76, 184, 188
רבן (הנגבי), דורית 217
רובין, דוד 211, 222
רובינוף 50
רוזן, יהושע (יוש) 108
רוזנברג (סצמסקי), יונה 217
רוזנסל, מנחם 60, 138
רוטברד (ניסנוון), עליזה 222
רוטנברג, אברהם 187, 199
רוטר, מיכה 152
רון, שלמה 68, 70, 72, 197
רונון (סמוכה), סמי 72
רונון, יצחק 30-31, 37, 39-42, 184, 186
רונון, קלמן 74
רוף, מיכאל 174
רותם (רוהטיץ), דן 37, 44, 65, 91, 104, 141, 143
רטהאוז, אלק 26, 140
- רייכמן, עמיקם 105
רייכר, גדעון 15
רכלבסקי, יצחק 222
רסקין, נתן 222
- ש
שאשה (יונאי) כרמלה 217
שביב (שוויטלו), זוסייה 154
שבילי אליהו 107
שגב (וולפברג), עלי 221
שהם, יונה 221
שוויקה, יעקב 199, 201, 221
שווץ, גדי 112, 176
שומרון, גור 195
שוקן, עמוס 222
שורץ (לוינגר) כרמלה 217
שחק, שרגא 222
שטינמץ, שמואל 171, 195
שיבוביץ, איזו 68, 197
שינטל, אברהם 119, 124, 126
שינרברג, זלמן 32, 89, 136, 214
שיפטן, יוסף 106, 165, 191, 226
שיפריץ, שי 217
שיקארד, וילהלם 17
שלגי, מנחם 89, 152, 167, 195
שלום, חגי 110
שלוש 54
שלח, שהרן 165, 221
שליט דה, עמוס 124
שמש, אריה 68
שעיה, דוד 32, 138
שפיזור, אלכס 72
שפירא, מאיר 35, 37, 40, 141, 184
שץ, אביאל 141
שרון, עמנואל 29
שרלין, אבישי 154
שתיל 57
- ת
תדהר (טטרקו), אמנון 85, 221
תדמור, דן 72
תדמור, פיטר 199
תומס, שארל קסוויר 17
תל ניר, דן 195